

Lähdekielen ja kielitaitotason vaikutus vironkielisten suomenoppijoiden tuottamiin substantiivi- ja adjektiivirektioihin

Miikal Hovi

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Kielen opettamisen ja oppimisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Helmikuu 2019

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Kieli- ja käännöstieteiden laitos/ Humanistinen tiedekunta

HOVI, MIKAL: Lähdekielen ja kielitaitotason vaikutus vironkielisten tuottamiin substantiivi- ja adjektiivirektioihin

Pro gradu -tutkielma, 50s., 3 liites.

Kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma, suomen kieli

Helmikuu 2019

Tarkastelen maisterintutkielmassani, miten lähdekieli ja kielitaidon taso vaikuttavat vironkielisten suomenoppijoiden tuottamaan suomen kieleen. Aihetta lähestyn substantiivi- ja adjektiivirektioiden näkökulmasta. Kohderyhmänäni on taitotasoiltaan \geq B2 ja A2-tasoiset vironkielist suomenoppijat Virossa. Verrokkiaineistona on samantasoisia venäjänkielisiä suomenoppijoita Venäjältä. Molemmat aineistot keräsin laatimallani rektiitestillä, jossa informanttien tuli täydentää 89 lauseeseen sulkeissa annettu sana oikeassa sijamuodossa.

Tutkimuksessani selvisi, että lähdekielestä (virosta) on edistyneille, \geq B2-tasoisille, suomenoppijoille ensisijaisesti hyötyä, sillä oppijat voivat käyttää viron kielen malleja hyödykseen tuottaessaan suomen kielen substantiivi- ja adjektiivirektioita. Virosta aiheutuu siis positiivista siirtovaikutusta. Tämä ilmenee erityisesti siinä, että vironkielist hallitsevat testattavat rektiot verrokkiaineiston venäjänkielisiä paremmin.

Myös korkeasta kielitaidon tasosta on selkeästi hyötyä: edistyneet suomenoppijat osaavat substantiivi- ja adjektiivirektiot A2-tasoisia suomenoppijoita paremmin. A2-tasoisilla suomenoppijoilla on negatiivista siirtovaikutusta enemmän kuin edistyneillä, ja alkeistasolla vaikuttaakin siltä, että viron kieli johtaa suomenoppijoita harhaan. Negatiivisen siirtovaikutuksen osuus on alkeistasolla niin merkittävä, että verrokkiaineiston venäjänkielist osaavat testatut rektiosijat vironkielisiä paremmin. Vasta korkeammalla kielitaitotasolla viron kieli helpottaa oikean rektiosijan tuottamista.

Lisäksi tutkimuksessani nousi esiin, että edistyneet vironkielist suomenoppijat suosivat vastauksissaan illatiivia. Illatiivi toistuu järjestelmällisesti silloin, kun informantti on antanut väärän vastauksen. Illatiiviin on tutkimuksessani turvauduttu myös tilanteissa, joissa viron kielen mallin hyödyntäminen olisi johtanut oikeaan vastaukseen. Esitän tutkimukseni tulosten pohjalta, että edistyneitä vironkielisiä suomenoppijoita voisi opetuksessa rohkaista käyttämään viron kieltä entistä enemmän hyväkseen.

Asiasanat: vieraan kielen oppiminen, lähdekielen vaikutus, kielitaitotaso, morfosyntaksi, substantiivi- ja adjektiivirektiot, suomi, viro

Sisällys

1 Johdanto.....	2
2 Lähdekielen vaikutus kielenoppimiseen.....	6
2.1 Yhteinen metodologinen viitekehys.....	6
2.2 Siirtovaikutus.....	7
2.3 Viron kielen vaikutus suomen kielen oppimiseen.....	9
3 Rektio.....	11
3.1 Rektio suomen kielessä.....	11
3.2 Rektio viron kielessä.....	13
4 Aineisto.....	15
4.1 Informantit.....	15
4.2 Vastausten tulkinta.....	17
5 Lähdekielen vaikutus.....	19
5.1 Substantiivirektiot.....	19
5.1.1 Substantiivirektioiden tulosten kvantitatiivinen tarkastelu.....	19
5.1.2 Sama rektiosija.....	23
5.1.3 Eri rektiosija.....	27
5.2 Adjektiivirektiot.....	31
5.2.1 Adjektiivirektioiden tulosten kvantitatiivinen tarkastelu.....	31
5.2.2 Sama rektiosija.....	33
5.2.3 Eri rektiosija.....	35
5.3 Substantiivi- ja adjektiivirektioiden vertailu.....	38
6 Kielitaitotason vaikutus.....	42
7 Lopuksi.....	46

Lähteet

LIITTEET

1 Johdanto

Tutkin Pro gradussani sitä, miten lähdekieli ja kielitaitotaso vaikuttavat vironkielisten suomenoppijoiden tuottamaan suomen kieleen. Tutkimukseni kuuluu suomi toisena kielenä (s2) -alaan, ja lähestyn aihetta rektioiden näkökulmasta. Keskityn tutkimuksessani nimenomaan substantiivi- ja adjektiivirektioihin. Tutkimukseni on jatkoa kandidaatintutkielmalleni (2017), jossa käsitelin substantiivirektioita vironkielisten tuottamassa suomen kielessä.

Lähdekielen vaikutusta kielenoppimiseen on tutkittu laajasti, ja sen on huomattu olevan sekä hyödyksi että haasteeksi uuden kielen oppimisessa. On todettu, että vironkieliset opiskelijat saavat etulyöntiaseman suomen kielen opiskelussa verrattuna muunkielisiin opiskelijoihin (Kaivapalu 2009: 398). Sekä suomi että viro ovat agglutinoivia kieliä, jolloin esimerkiksi päätteiden lisääminen ja persoonataivutus ovat vironkieliselle suomenoppijalle prosesseina tuttuja jo ennestään. Tämän lisäksi useat päätteet muistuttavat toisiaan, mikä myös helpottaa suomen kielen oppimista. Tällaista etua ei ole esimerkiksi opiskelijoilla, joiden lähdekieli on englanti.

Suomi-viro -näkökulmasta lähdekielen vaikutusta kielenoppimiseen on tutkittu esimerkiksi nominitaivutuksen (Annekatriin Kaivapalu 2005), verbirektioiden (Leena Nissilä 2011) ja paikallissijojen (Keaty Siivelt–Sanna Mustonen 2013) näkökulmasta. Nissilä havaitsi väitöskirjassaan (2011), että vironkieliset suomenoppijat tekivät eniten rektiovirheitä sanoissa, joiden rektio on erilainen virossa kuin suomessa. Oikeita vastauksia oli taas eniten samarektioisten verbien kohdalla. Näin ollen viro kieli aiheuttaa sekä positiivista että negatiivista siirtovaikutusta (transfer), jolloin lähdekieli sekä johtaa harhaan että tukee kielen oppimista.

Opiskeluaika on ollut tutkimuksissa usein keskeisenä tutkimuskysymyksenä. Omassa tutkimuksessani opiskeluajan vaikutuksen sijaan puhun kielitaitotason vaikutuksesta. Kielitaitotason määrittelyn lähtökohtana on kielten oppimista, opettamista ja arviointia koskeva yhteinen eurooppalainen viitekehys (CEFR). Opiskeluaika on usein korrelaatiossa oppijan kielitaitotason kanssa, mutta huomasin, että omassa tutkimuksessani erot kielitaitotasossa, esimerkiksi kaksi vuotta opiskelleen virolaisen ja venäläisen välillä, ovat niin suuret, ettei heidän vastauksiaan ole mielekästä sellaisenaan verrata toisiinsa. Tämän takia olen valinnut näkökulmaksi omassa tutkimuksessani kielitaitotason

vaikutuksen enkä opiskeluajan vaikutusta. Rektioita on kuitenkin aikaisemmin käsitelty nimenomaan opiskeluajan näkökulmasta, joten käsittelen opiskeluajasta saatuja tuloksia rinnakkain, verraten niitä oman tutkimukseni tuloksiin.

Opiskeluajalla on merkittävä vaikutus verbirektioiden oppimiseen. Nissilän tutkimuksessa selvisi, että yli kaksi vuotta (2–7) opiskelleet vironkieliset suomenoppijat osasivat rektioiden yli puolet paremmin kuin alkuvaiheen 2 kuukautta opiskelleet. Ero on merkittävä myös verrattuna 0,5–2 vuotta opiskelleisiin: pisimpään opiskelleilla oli oikeita vastauksia 32,3% enemmän. Opiskelu-aika vaikuttaa myös lähdekielen näkökulmasta, sillä venäjänkieliset tuottivat vähemmän oikeita vastauksia kuin vironkieliset. Alkuvaiheessa ero on hyvin pieni, mutta kasvaa opiskeluajan pidentyessä ja 2–7 vuotta opiskelleilla on oikeita vastauksia jo yli kaksinkertainen määrä. (Nissilä 2011: 109, 217–218, 236.)

Verbirektioita on tutkittu laajasti s2-alalla (Nissilä 2011, Mari Janhonen 2016), mutta substantiivirektioita ei oltu tiettävästi tutkittu ollenkaan ennen kandidaatintutkielmaani vironkielisten substantiivirektioiden hallinnasta (2017). Tutkimuksessani nousi esiin, että lähdekieli (viro) vaikuttaa verbirektioiden lisäksi myös substantiivirektioihin, ja että tulosten perusteella vironkielisten substantiivien hallintaa olisi hedelmällistä tutkia myös laajemmin. Tutkimukselle on siis tarvetta ja siksi valitsin juuri substantiivirektioiden tutkimukseeni. Samasta syystä otin rinnalle myös adjektiivirektioiden, sillä niistäkään ei ole tiettävästi tutkimusta. Tutkimukseni pääpaino on kuitenkin lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa, jossa on nähty olevan tarve lisätutkimukselle erityisesti suomi-viro näkökulmasta. Lisätutkimuksen tarvetta korostaa se, että suomi ja viro ovat indoeurooppalaisista kielistä (joista on lähdekielen vaikutuksen näkökulmasta enemmän tutkimusta) typologisesti erilaiset ja morfologisesti ja morfosyntaktisesti mutkikkaat kielet.

Keräsin aineistoni yliopistoista neljästä eri kaupungista: Tallinnasta (Viro), Tartosta (Viro), Petroskoista (Venäjä) ja Arkangelista (Venäjä). Käytin aineiston keruussa laatimaani rektioiden testiä (ks. liite 1), johon informanttien tuli täydentää 89 lauseeseen substantiivi- tai adjektiivirektio oikeassa muodossa. Olen jakanut nämä rektioidet neljään erilaiseen ryhmään, joista vain kaksi otin tutkimukseeni mukaan (yht. 65 rektiota). Nämä kaksi tutkimukseni ryhmää ovat sanat, jotka saavat viron kielessä saman tai eri rektiiosijan kuin suomen kielessä. Samarektioisia substantiiveja ja adjektiiveja on testissä 31 kpl ja erirektioisia 34 kpl. Tutkimuksesta poisjätetty kolmas ryhmä koostuu sanoista, joissa on suomen

kielessä useampi mahdollinen rektiosija (13 kpl), kuten esimerkiksi sana *mielipide*, jonka rektiotäydennys voi olla ainakin elatiivissa, illatiivissa ja inessiivissä: *Mikä on sinun mielipiteesi tästä asiasta/tähän asiaan/tässä asiassa?* Toisessa tutkimuksessa poisjätetyssä ryhmässä on sanoja, jotka saavat viron kielessä sekä sama- että erisijaisen rektiosijan verrattuna suomen kieleen (11 kpl). Tarton ja Tallinnan yliopistossa käytin testissäni yksittäisten sanojen vironkielisiä käännöksiä (ks. liite 1). Vironkieliset käännökset lisäsin sen mukaan, mitkä sanat olisivat noin B1-tasoisille vironkielisille suomen kielen opiskelijoille tuntemattomia sanoja. Myös joihinkin viron kielessä erimerkityksiisiin sanoihin lisäsin vironkielisen käännöksen. Sen lisäksi informanteilla on ollut mahdollisuus, myös Venäjällä, kysyä testin aikana heille tuntemattoman sanan käännöstä.

Tutkimukseni on luonteeltaan deskriptiivinen: kuvailen aineistoni käsittelyssä vironkielisten substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallintaa, mutta taustalla olevien syiden tarkempi selvittäminen jää tutkimuksessani taka-alalle. Syiden selvittämiseen tarvittaisiin myös intro- ja retrospektioaineistoa, jotta tiedettäisiin, millaisen ajatusprosessin kautta informantit ovat tuottaneet vastauksensa.

Tutkimukseni tavoitteena on siis selvittää, miten lähdekieli ja kielitaitotaso vaikuttavat vironkielisten suomenopiskelijoiden tuottamaan suomen kieleen. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten vironkieliset suomenoppijat hallitsevat suomen kielen substantiivi- ja adjektiivirektiot?
2. Eroaako substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallinta toisistaan, ja jos kyllä, miten?
3. Aiheutuuko lähdekielestä (virosta) positiivista ja negatiivista siirtovaikutusta, ja miten se ilmenee?
4. Miten suomen kielen taitotaso vaikuttaa substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallintaan?

Hypoteesini on, että viron kieli vaikuttaa rektiovalintoihin aiheuttaen sekä positiivista että negatiivista siirtovaikutusta. Hypoteesini perustuu kandidaatintutkimukseni (2017) havaintoihin ja mm. Nissilän (2011) tuloksiin virolaisten suomen verbirektioiden oppimisesta. Oletan, että substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallinnassa on eroja, sillä niillä on kielessä eri käyttötarkoitukset. Lisäksi oletan, että edistyneillä suomenoppijoilla esiintyy enemmän positiivista ja vähemmän negatiivista siirtovaikutusta kuin alkeistason oppijoilla.

Tutkielmassani käsittelen ensin lähdekielen vaikutusta ja aiheesta saatuja tutkimustuloksia. Tämän jälkeen kerron rektioista suomen ja viron kielessä. Rektioista siirryn tarkastelemaan tarkemmin tutkimukseni informantteja sekä aineistoani ja sen ilmiötä: tarkastelen ensin, miten lähdekielen vaikutus ilmenee aineistossani, ja lopuksi tuon esiin kielitaitotason vaikutuksen kielenoppimiseen.

2 Lähdekielen vaikutus kielenoppimiseen

2.1 Yhteinen metodologinen viitekehys

Lähdekielen vaikutusta on tutkittu kansainvälisesti paljon, mutta tutkimus on ollut hajanaista ja yhtenäisten periaatteiden ja teoreettisesti neutraalin lähdekielen määritelmän puuttuminen on aiheuttanut sen, että erilaisissa tutkimuksissa on saatu ristiriitaisia tuloksia eivätkä tutkimukset ole olleet verrattavissa toisiinsa. (Jarvis 2000: 249–250; Kaivapalu 2013: 301.) Tulosten vertailun mahdollistamiseksi yhtenäistämiseksi lähdekielen tutkimukseen on kehitetty yhteinen metodologinen viitekehys (Scott Jarvis 2000, 2010), joka pitää sisällään seuraavat osatekijät:

- 1) teoreettisesti neutraali lähdekielen vaikutuksen määritelmä,
- 2) taustamuuttujien kontrolloiminen ja poissulkeminen,
- 3) riittävän tiiviit, mutta perusteelliset todisteet lähdekielen vaikutuksen puolesta tai sitä vastaan (Jarvis 2000: 249; Kaivapalu 2013: 301.)

Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa käytetään yleisesti seuraavaa teoreettisesti neutraalia määritelmää: ”Lähdekielen vaikutusta ovat ne oppija-aineiston tapaukset, joissa oppijoiden kohdekielisen käyttäytymisen jonkin piirteen ja heidän lähdekielisen taustansa välillä voidaan osoittaa olevan tilastollisesti merkitsevä tai todennäköisyyteen perustuva korrelaatio.” (Jarvis 2000: 252; Kaivapalu 2013: 301–302.)

Lähdekielen lisäksi, Jarvis nostaa esiin artikkelissaan useita taustamuuttujia, jotka vaikuttavat kohdekielen oppimiseen: ikä, persoonallisuus, motivaatio, kielellinen kyvykkyys, sosiaalinen sekä koulutus- ja kulttuuritausta, kielitausta (kaikki edelliset lähde- ja kohdekielet), kohdekielen osaamisen taso, syötöksen tyyppi ja määrä, tehtävätyyppi ja kielenkäyttöalue, lähde- ja kohdekielen välinen lingvistinen etäisyys, lingvistisen piirteen prototyypisyys ja tunnusmerkisyys. Jotta lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa voisi saada luotettavia tuloksia, nämä taustamuuttujat tulisi ottaa huomioon ja poissulkea niiden vaikutus tuloksiin. (Jarvis 2000: 260–261.)

Lähdekielen vaikutuksen olemassaolon puolesta tai sitä vastaan todistavat seuraavat ilmiöt: heterogeenisyys samaa lähdekieltä puhuvien tuotoksissa, heterogeenisuus eri lähdekieliä puhuvien oppijoiden kohdekielen tuotoksissa, yhteys samaa lähdekieltä puhuvien oppijoiden lähdekielen ja kohdekielen tuotosten välillä sekä kohdekielen sisäiset kontrastit. (Kaivapalu 2013: 302–303; Jarvis 2000: 253.) Näitä kaikkia neljää ilmiötä tulisi tutkia suhteessa toisiinsa, ja jokainen niistä tulisi ottaa tutkimuksessa huomioon. Mikään mainituista neljästä todistetyypistä ei yksinään riitä vahvistamaan lähdekielen vaikutuksen olemassaoloa tai sen puuttumista. (Kaivapalu 2013: 304–305.)

Käytän tutkimuksessani edellä mainittua lähdekielen teoreettisesti neutraalia määritelmää ja otan yhteisen metodologisen viitekehyksen huomioon läpi tutkimukseni. Olen valinnut aineistoni informantit niin, että eri aineistot olisivat mahdollisimman vertailukelpoisia keskenään, ja olen ottanut taustamuuttujat huomioon keräämällä informanteilta taustatiedot, joissa kysyn muun muassa heidän kielellistä taustaansa ja ikäänsä (ks. liite 1 ja 2).

2.2 Siirtovaikutus

Suomi ja viro ovat läheisiä sukukieliä, joiden välillä on useita yhtäläisyyksiä useilla kielen alueilla, kuten morfologiassa, leksikossa ja syntaksissa (ks. esim. Suhonen 1996: 72–81). Kielten järjestelmien läheisyys auttaa kielenoppijaa oppimaan kieltä nopeammin, mutta toisaalta läheisten sukukielten välillä on eroja, jotka voivat olla haasteellisia kielenoppijalle, ja johtaa kohdekielessä kielenvastaisiin muotoihin (Kaivapalu 2009: 398). Tällöin puhutaan siirtovaikutuksesta (transfer), jolla tarkoitetaan lähdekielen kielellisten elementtien, kuten sanojen ja tunnusten, siirtämistä toiseen kieleen (Siivelt–Mustonen 2013: 349).

Siirtovaikutus ei itsessään ole myönteistä tai kielteistä, mutta sen lopputulos voi olla positiivinen tai negatiivinen (Sajavaara 2006: 11). Siirtovaikutus on positiivista silloin, kun lähdekieli ja kohdekieli konvergoivat, ja lähdekielen järjestelmää hyödyntämällä kielenoppija tuottaa kohdekielen mukaisia ilmaisuja. Negatiivisesta siirtovaikutuksesta on kyse, kun lähdekieli ja kohdekieli divergoivat keskenään, ja lähdekielen mallia käyttäen kielenoppija tuottaa kohdekieleen sopimattomia ilmaisuja. (Kaivapalu 2011: 30.) Aiemmin ajateltiin, että siirtovaikutus ei koske syntaksia (Nissilä 2011: 49),

mutta myöhemmät tutkimukset, kuten Nissilän väitöskirja (2011) ovat osoittaneet, että siirtovaikutus koskee kaikkia kielen osa-alueita, myös rektioita.

Lähdekielen vaikutuksen tutkimuksessa oli pitkään vallalla suuntaus, jossa keskityttiin pelkästään virheanalyysiin eli negatiivisen siirtovaikutuksen tutkimukseen (Nissilä 2011: 42–43). Kaksituhattaluvulla kuitenkin esimerkiksi Kaivapalu (2005) ja Nissilä (2011) ovat väitöstutkimuksissaan painottaneet erityisesti lähdekielen positiivista vaikutusta kielenoppimiseen. Ringbom (2007: 7) korostaa teoksessaan, että lähdekielen negatiivinen vaikutus on sekundaarista. Onkin tärkeää, että lähdekielen tutkimuksessa huomioidaan sekä positiivinen että negatiivinen siirtovaikutus, sillä yksinomaan jompaankumpaan keskittyminen ei anna ilmiöstä kokonaiskuvaa.

Kieltenvälisiä rakenteellisia eroja pidettiin pitkään siirtovaikutuksen ainoana aiheuttajana, mutta myöhemmin tutkimuksessa on alettu kiinnittää huomiota lisäksi kielten välisiin yhtäläisyyksiin (Siivelt–Mustonen 2013: 342). Kielenoppijat eivät keskity kielten välisiin eroihin, vaan he kiinnittävät huomiota ensisijaisesti, tiedostaen tai tiedostamattaan, niihin yhtäläisyyksiin, joita he voivat löytää kohde- ja lähdekielen väliltä. Eroihin kiinnitetään huomiota vasta silloin kun yhtäläisyyksiä ei löydetä. (Ringbom 2007: 1, 5; Ringbom–Jarvis 2009: 106.)

Yhtäläisyydet voivat olla objektiivisia, eli todellisia olemassa olevia yhtäläisyyksiä lähde- ja kohdekielen välillä, tai subjektiivisia yhtäläisyyksiä, joita ovat havaitut ja oletetut yhtäläisyydet lähde- ja kohdekielen välillä. Havaitulla yhtäläisyydellä tarkoitetaan kielenoppijan havaitsemaa samankaltaisuutta oppimansa kielen elementtien perusteella. Jos kielenoppija ei voi hyödyntää havaittuja yhtäläisyyksiä, niin hän voi olettaa kohdekielen toimivan samalla tavalla kuin lähdekielen. (Ringbom. 2007: 24–25; Kaivapalu 2013: 313.) Lähisukukielen kohdalla kielenoppijan oletukset voivat hyvinkin osoittautua oikeiksi, jolloin oppijat pääsevät tuottamaan kohdekieltä nopeammin kuin etäsukukielten puhujat (Kaivapalu 2013: 313). Havaittuja ja oletettuja yhtäläisyyksiä ei voi kuitenkaan täysin erottaa toisistaan. Lähdekielen vaikutusta aiheuttaa vain subjektiivinen samankaltaisuus, mutta subjektiiviset havainnot ja oletukset voivat perustua todellisiin yhtäläisyyksiin ja myöskin vastata todellisia yhtäläisyyksiä. (Ringbom 2007: 7, 24–25.)

2.3 Viron kielen vaikutus suomen kielen oppimiseen

Kaivapalu (2005) tutkii väitöskirjassaan, miten vironkieliset suomenoppijat taivuttavat suomen monikkomuotoisia nomineja, ja kuinka lähdekieli vaikuttaa taivutusmorfologian omaksumiseen. Vertailuaineistona hänellä on venäjänkielisiä suomenoppijoita. Tutkimuksessaan hän havaitsi, että vironkieliset suomenoppijat taivuttivat parhaiten niitä nomineja, joissa suomessa ja virossa on sama vartalo ja taivutusmalli. Tällöin positiivinen transferenssi on auttanut heitä oikean vastauksen tuottamisessa. Lähdekieli aiheutti myös negatiivista siirtovaikutusta, jolloin viron erilainen taivutusparadigma johti oppijoita harhaan, aiheuttaen kielellisiä ”virheitä”. (Kaivapalu 2005: 62, 273.)

Kaivapalu mainitsee väitöskirjassaan, että opetuksessa on välillä korostettu liiaksikin suomen ja viron kielen eroja (Kaivapalu 2009: 392), jolloin opiskelijat eivät uskalla käyttää lähdekielen mallia hyväkseen edes siellä, missä se johtaisi kohdekieleessä kielenmukaiseen tulokseen. Tällöin opiskelijat välttävät käyttämästä sanoja ja rakenteita, jotka muistuttavat liiaksi heidän äidinkieltään. (Kaivapalu 2005: 97–98.)

Lähdekielen vaikutusta viron ja suomen näkökulmasta on tutkinut myös Nissilä. Väitöskirjassaan (2011) hän tarkastelee, miten vironkieliset suomenoppijat oppivat suomen verbit ja niiden rektiotäydennykset. Vertailuaineistonaan hänellä on venäjänkielisiä suomenoppijoita, jotka osaavat myös viroa. Selvisi, että siirtovaikutuksella on suurin merkitys silloin, kun sen laukaisee äidinkieli. Vironkieliset suomenoppijat osasivat verbit ja niiden rektiot verrokkiryhmän venäjänkielisiä paremmin – siitä huolimatta, että myös venäjänkieliset osasivat viroa (Nissilä 2011: 273). Rektiot ovat aineiston perusteella kuitenkin haastavia myös edistyneille vironkieliselle suomenoppijoille. Verbin harvinaisuus, suomen verbin muodon tai merkityksen erilaisuus verrattuna viron verbiin ja eri rektiosijaiset verbirektiot aiheuttivat heille hankaluuksia. (Nissilä 2011: 308.)

Mustonen ja Siivelt tarkastelevat artikkelissaan (2013) paikallissijojen kehitystä oppijansuomessa. Aineistoina heillä on Yleisten kielitutkintojen testiaineistoista koostettu korpus (YKI) ja Oulun kansainvälisen oppijansuomenkorpuksen (ICLFI) vironkielisten osakorpuksen kirjallisia tekstejä. He havaitsivat tutkimuksessaan viron kielen vaikutuksen olevan ensisijaisesti positiivista paikallissijojen

oppimisessa. YKI-aineiston informanteilla paikallissijojen kohdekielinen käyttö yltää 80 prosenttiin B1-tasolla, mutta vironkielisillä jo A2-tasolla (2013: 341).

Tutkimusten perusteella on nähtävissä, että vironkielisille suomenoppijoille on erityisen suurta apua positiivisesta siirtovaikutuksesta (Kaivapalu 2005, Nissilä 2011, Mustonen–Siivelt 2013), ja näin ollen he saavat etulyöntiaseman verrattuna muiden kielten puhujiin. Siirtovaikutus ei siis ole huono asia, vaan nimenomaan hyödyksi kielenoppimisessa (Kaivapalu 2009: 398; Nissilä 2011: 311). Käsittelen seuraavaksi rektiota ja sen määrittelyä suomen ja viron kielessä.

3 Rektio

3.1 Rektio suomen kielessä

Iso suomen kielioppi määrittelee rektion tietyn sanan täydennykseksi, joka on tietyssä sijassa riippumatta sen kategoriasta tai semanttisesta luonteesta. Esimerkiksi *näkökulma*-substantiivin täydennys on illatiivimuotoinen (*näkökulma asiaan*) ja verbin *tykkätä* substantiivitäydennys on poikkeuksetta elatiivissa (*tykkään suklaasta*). Joillakin sanoilla on keskenään vaihtoehtoisia täydennyksiä: *maistua hyvälle* ~ *hyvältä*. Verbien ja substantiivien lisäksi rektiotäydennyksiä saavat adpositiot, adjektiivit ja adverbit. (VISK § 1225.)

Iso suomen kielioppi ei määrittele rektioiksi tapauksia, joissa sana ei vaadi täydennystä tiettyyn sijamuotoon, vaan määrää täydennykselle tietyn suuntaisuuden. Tällaisissa tapauksissa sanan ja sen täydennyksen välillä on semanttinen yhteys, kuten lauseessa *Hän lähtee Kuopioon* ~ *Kuopiosta*. Kuitenkaan ei rektiotäydennyksen ja suuntaisen täydennyksen välillä ole jyrkkää eroa. Täydennyksen paikallissija voi esimerkiksi itsessään sisältää suuntaisuuden merkityksen, joka ei kuitenkaan sisälly itse rektioon: *Hän tykkää kaikesta* vrt. *Hän tuli koulusta*. Elatiivi sisältää paikasta eroamisen merkityksen (suuntaisuus), mutta rektiosijana sillä ei ole tällaista merkitystä. (VISK § 1225.)

Eri tutkijoilla on eri näkemyksiä rektion määrittelystä, ja esimerkiksi Esa Itkonen (1996) tulkitsee rektion laajasti, eli hän laskee myös suuntaisen täydennyksen rektioksi. Tutkimuksessani käytän Ison suomen kieliopin rektiokäsitystä, ja olen jättänyt suuntaisuutta vaativat substantiivit pois rektiotestistäni, kuten esimerkiksi *tie* (*tie kaupunkiin*) ja *matka* (*matka Tallinnaan*).

Iso suomen kielioppi keskittyy rektion käsittelyssä lähinnä verbirektioihin. Maria Vilkuna on kuitenkin teoksessaan Suomen lauseopin perusteet (2003) käsitellyt myös substantiivirektioita. Hän mainitsee, että verbeistä johdetuilla substantiiveilla on usein sama rektio kuin kantaverbillä. Esimerkiksi substantiivi *valitus* saa saman elatiivisijaisen rektiotäydennyksen kuin kantaverbi *valittaa*: *valittaa korkeista veroista* vrt. *valitus korkeista veroista*. Näin ei ole kuitenkaan aina, esimerkiksi substantiivi

velvollisuus ottaa täydennykseksen a-infinitiivin (*velvollisuus maksaa korvausta*) ja verbi *velvoittaa* ma-infinitiivin (*velvoitetaan maksamaan korvausta*). (Mts. 195–198.)

Rektio ei koske ainoastaan verbeistä johdettuja substantiiveja, vaan myös muihin substantiiveihin voi liittyä paikallissijainen rektiomäärite: *pikajuna Ouluun*. Usein näille tapauksille on olemassa genetiivimääritteinen (ei rektio) vastine: *Oulun pikajuna*. Vilkuna toteaa myös, että elatiivi on rektiosijana varsin yleinen (2003: 196). Elatiivin saavat osasanojen lisäksi esimerkiksi sanat *kertomus (kertomus matkasta)* ja *uutinen (uutinen onnettomuudesta)* (Jönsson-Korhola–White 1997: 52, 145) Substantiivirektio voi olla myös illatiivissa, joka on verbirektioiden kohdalla yleisin sijamuoto (VISK § 487). Illatiivin ja elatiivin lisäksi substantiivirektio voi ilmetä esimerkiksi allatiivina (kutsu *syntymäpäiville*) (Jönsson-Korhola–White 2006: 64).

Samamerkitykset sanat voivat saada erilaiset rektiot, kuten esimerkiksi verbit *pitää* ja *katsoa*: *pitää jotakin jonakin* (ess.); *katsoa jokin joksikin* (trans.). Rektio voi myös erotella saman sanan erilaisia merkityksiä toisistaan. Esimerkiksi verbi *uskoa*, substantiivi *muisto* ja adjektiivi *vihainen* saavat eri merkityksissä erilaiset rektiot:

Uskon sen (gen.) / *häntä* (part.) / *Jumalaan* (illat.); *Uskon tämän* (obj.) *sinulle* (allat.).

Tästä (part.) / *tälle* (allat.) hän on *vihainen*.

Tämä on *muisto* *sinulta* (abl.) / *sinusta* (elat.) / *sinulle* (allat.); Tämä on muistona *sinulla* (adess.).
(Rune Ingo 2000: 297–298.)

Suomen kielen sanojen vaatimukset niiden rektiotäydennyksestä perustuvat usein jonkinlaiseen tila-ajatteluun, jossa olo-, tulo- ja erosijan funktiot näkyvät jossain määrin edelleen. Tästä huolimatta rektio on yleensä yhtä sattumanvarainen kuin prepositioiden käyttö muissa kielissä. (Rune Ingo 2000: 295.) Rektiot onkin opeteltava pääsanan yhteydessä ulkoa (Ingo 2000: 295; Nissilä 2011: 311). Esimerkiksi verbi *osallistua*, substantiivi *syy* ja adjektiivi *iloinen* vaativat suomen kielessä rektiotäydennyksen, mutta ruotsin kielessä preposition: sm. *osallistua johonkin*, ru. *delta i något*; sm. *syy johonkin*, ru. *orsaken till något*; sm. *iloinen jostakin*, ru. *glad över något* (Ingo 2000: 295–296). Myös englannin kielessä prepositiot kantavat vastaavia merkityksiä kuin suomen kielen rektiot. Itkonen antaa

esimerkiksi lauseen **John confided from Olivia*, kyseisessä lauseessa sana *to confide* 'uskoutua' vaatii rinnalleen *in*-preposition (*confide in*; sm. *uskoutua jollekulle*), minkä takia lause on kieliopillisesti väärin; oikea muoto olisi *John confided in Olivia*. (Itkonen 1996: 26–32.) Käsittelen seuraavaksi viron rektiota. Suomen ja viron rektiota lähestytään paljolti samoista lähtökohdista käsin, mutta sanakohtaisissa rektiovalinnoissa on useita eroja suomen ja viron välillä (Nissilä 2011: 100).

3.2 Rektio viron kielessä

Eesti keele grammatika määrittelee rektion (vir. rektioon) sellaiseksi alistussuhteeksi, jossa pääsanana leksikaalinen merkitys, tai joskus myös kieliopillinen merkitys, määrää määritteen kieliopillisen muodon. Esimerkiksi verbin *unistama* 'haaveilla' leksikaalinen merkitys vaatii elatiivisijan: *unistab vabadusest* 'haaveilee vapaudesta'. (Eesti keele grammatika II 1993: 8.)

Rätsep (1978) luokittelee viron rektioiden viiteen eri ryhmään sen mukaan, millaisen määritteen pääsanana merkitys vaatii: sijamuotorektioiden, postpositiorektioiden, infinitiivirektioiden, lause- ja lausekerektioiden ja substituutiorektioiden. Sijamuotorektioiden pääsanana merkitys vaatii määritteen tiettyyn sijamuotoon, kuten esimerkiksi lauseessa *Me austame vanemaid* 'Me kunnioitamme vanhempia'. Postpositiorektioiden pääsanana saa postposition: *Ametnikud vastutavad kartoteegi eest* 'virkailijat vastaavat kortistosta'. Infinitiivirektio on kyseessä silloin kun verbin, esimerkiksi *proovida*, merkitys vaatii määritteen infinitiivimuotoon: *Peeter proovis künda* 'Peeter kokeili kyntää'. Lause- ja lausekerektioiden pääsanana merkitys vaatii lauseen tai lausekkeen määritteekseen, kuten esimerkiksi verbi *rääkida*: *Me rääkisime et te olete oraator* 'Me kerroimme, että te olette puhuja'. Substituutiorektio tarkoittaa sitä, että pääsanana merkitys vaatii määritteen, joka kuuluu johonkin tiettyyn kieliopillisen tunnuksen omaavaan substituutioluokkaan. Esimerkiksi verbi *rippuda* vaatii määritteen kuulumisen lokaaliseen substituutioluokkaan: *Seintel rippusid maalid* 'Seinällä riippui taulu'. (Rätsep 1978: 64, ks. suomeksi Nissilä 2011: 99.) Tutkimuksessani olen rajannut käsittelyn sijamuotorektioiden ja postpositiorektioiden, mutta lisäksi erityisesti infinitiivirektioiden huomioonottaminen voisi olla hedelmällistä tulevassa tutkimuksessa.

Myös viron kielessä verbien lisäksi substantiivit, adjektiivit ja adverbit voivat saada rektion. Esimerkiksi substantiivi *info* vaatii postposition: *Kas tal on lähemat infot toimunu kohta?* 'Onko hänellä lähempää

tietoa tapahtuneesta?’ ja adjektiivi *ettevaatlik* ‘varovainen’ taas komitatiivin: *Ta on ettevaatlik oma sõnadega* ‘Hän on varovainen sanoissaan’. (Rätsep 1978: 64; Remes 2015: 342–344; Nissilä 2011: 100.)

4 Aineisto

4.1 Informantit

Aineistoni jakautuu pääaineistoon ja verrokkiaineistoon. Pääaineistoni koostuu Virossa asuvien vironkielisten suomenoppijoiden rektiitestivastauksista ja verrokkiaineistoni Venäjällä asuvien venäjänkielisten suomenoppijoiden rektiitestivastauksista. Vironkielisten ja venäjänkielisten aineisto on jaettu kahteen ryhmään taitotasojen perusteella: A2- ja \geq B2-taitotasoihin. \geq B2-taitotasolla tarkoitan sitä, että ryhmässä on B2 ja sitä korkeammalla taitotasolla olevia informantteja.

Verrokkiaineistoni on kerätty venäjänkielisiltä suomenoppijoilta, ja taustatietojen avulla olen varmistanut, etteivät opiskelijat osaa tai ole opiskelleet viron kieltä. Olen jättänyt aineistosta pois vastaukset niiltä opiskelijoilta, jotka osaavat karjalaa tai vepsää, sillä halusin välttää tilanteen, jossa suomen lähisukukieli vaikuttaa merkittävästi vastauksiin. Vertaamalla vironkielisen pääaineiston vastauksia vastaavaan venäjänkieliseen aineistoon pyrin osoittamaan viron kielen vaikutuksen pääaineiston vastauksissa.

Pääaineistoja on siis kaksi: A2 ja \geq B2-tasoiset vironkieliset suomenoppijat. A2-tasoisten informanttien vastauksia on aineistossa 23 kpl ja \geq B2-tasoisten 10. Aineistot on kerätty sekä Tarton yliopiston (\geq B2 6 kpl; A2 23kpl) että Tallinnan yliopiston (\geq B2 4) suomen kielen opiskelijoilta. Tarton yliopistossa keräsin aineiston itse opetusharjoittelun ohessa ja Tallinnan yliopistosta sain aineiston lehtori Tiina Södermanin välityksellä.

Verrokkiaineistoja on myös kaksi: A2 ja \geq B2-tasoiset venäjänkieliset suomenoppijat. A2-tasoisten informanttien vastauksia on aineistossa 18 kpl ja B2-tasoisten 12 kpl. Venäjänkielisten aineisto on kerätty Petroskoin valtionyliopistosta (Petrozavodsk State University; \geq B2 12 kpl; A2 11 kpl) ja Arkangelin yliopistosta (NARFU; Northern Arctic Federal University; A2 11kpl) lehtori Anna Karhun (Petroskoi) ja lehtori Marianne Nissisen (Arkangeli) välityksellä.

Tutkimukseni informantit ovat joko taitotasolla A2 tai \geq B2. Sain vastauksia myös B1-tasoisilta opiskelijoilta, mutta vastausten vähyden määrän takia jätin tämän taitotason käsittelyn pois tutkimuksestani. Taitotasoihin jaottelu perustuu Tarton yliopistosta saadun aineiston kohdalla kurssien opettajien arvioihin. Edistyneimpien (\geq B1) opiskelijoiden kohdalla sain yksilöllisen arvion kielitaidon tasosta opiskelijan opettajalta, mutta alkajien taitotasoksi annoin A2 perustuen kurssin vaatimuksiin. Tallinnan informanttien taitotason päättelin vertaamalla Tarton yliopiston opiskelijoiden opiskeluaikaa ja taitotasoa Tallinnan yliopiston opiskelijoiden ilmoittamiin opiskeluaikoihin. Venäjältä saatujen vastausten taitotaso perustuu kurssien opettajan antamiin ryhmien yhteisiin taitotasojakaumiin.

Olen siis saanut Tarton yliopistosta yhtenäisimmät arviot opiskelijoiden taitotasosta, kun taas muiden informanttien taitotasot perustuvat opettajan arvion lisäksi suurelta osin myös omaan päättelyyni, mikä tarkoittaa sitä, ettei informanttien jaottelu juuri näihin taitotasoihin ole yksiselitteistä. Esimerkiksi eräässä venäjänkielisessä ryhmässä opiskelijat ovat opettajan ilmoituksen mukaan A2–B1 tasolla. Sama tilanne on oikeastaan myös vironkielisissä alkeisryhmissä Virossa, sillä opetusryhmissä on luonnollista hajontaa: jotkut opiskelijat saattavat olla vielä A1 tasolla ja toiset ovat lähellä B1-tasoa. En kuitenkaan voi tietää ovatko venäjänkielisten ja vironkielisten ryhmät samalla tavalla hajautuneita vai onko esimerkiksi venäjänkielisessä ryhmässä enemmän B1 tasoisia kuin vironkielisessä ryhmässä. Olen siis pyrkinyt jakamaan ryhmät mahdollisimman vertailukelpoisesti, mutta taitotasojen tasaisuutta en ole voinut täysin varmistaa.

Virossa kerätyn A2-aineiston vironkieliset informantit ovat opiskelleet suomea yliopistossa alle vuoden ja \geq B2-aineiston 2–4 vuotta. Yliopisto-opiskelun lisäksi osa heistä on opiskellut suomea myös Tallinnan kielikoulussa. Venäjällä kerätyn A2-aineiston venäjänkieliset informantit ovat opiskelleet yliopistossa suomea n. 2–3 vuotta ja \geq B2-aineiston 4 vuotta. On huomionarvoista, että tutkimukseni vironkieliset informantit ovat saavuttaneet A2-taitotason huomattavasti lyhyemmässä opiskeluajassa kuin verrokkiryhmän venäjänkieliset. Tämä tukee aikaisempien tutkimuksien tuloksia – vironkielestä on selkeästi hyötyä suomen kielen oppimisessa (esim. Kaivapalu 2005, Nissilä 2011, Mustonen–Siivelt 2013).

Antamissani esimerkeissä on kursivoitu ne sanat, jotka informantti on tuottanut itse. Olen antanut tutkimuksessani aineistoilleni koodinimet: EeB2, EeA2, VeB2 ja VeA2. Koodin kaksi ensimmäistä

kirjainta viittaavat maahan, josta aineisto on kerätty: *Ee* viittaa Viroon (Eesti) ja *Ve* Venäjään. Kaksi viimeistä kirjainta kertovat ryhmän taitotason: A2 tai \geq B2. Alaindeksien avulla olen koodittanut myös yksittäiset informantit: EeB2₁, EeB2₂, EeB2₃ jne.

4.2 Vastausten tulkinta

Olen jakanut informanttien vastaukset oikeisiin, väärin, vironmukaisiin ja tyhjiin (vrt. Nissilä 2011). Vironmukaisilla vastauksilla tarkoitan vastauksia, jotka vastaavat kyseessä olevan sanan rektiota viron kielessä, mutta ovat suomenkielisessä kontekstissa väärin. Tällainen jaottelu erikseen vironmukaisiin ja muuten väärin vastauksiin tuo esiin, miten lähdekieli (viro) vaikuttaa rektiovalintoihin. Vironmukainen vastaus voi viron kielen vaikutuksen lisäksi johtua muista syistä, kuten sattumasta ja käytänkin tässä vertailuna venäjänkielisen aineiston vastauksia.

Jotta aineistoni olisivat vertailukelpoisia, olen tulkinnut venäjänkielisen verrokkiaineiston vastaukset samalla periaatteella kuin vironkielisten informanttien vastaukset. Oikeaksi vastaukseksi olen tulkinnut ne muodot, joista on mahdollista tunnistaa lauseessa haettu rektiosijamuoto. Vastauksen oikeellisuuteen ei siis vaikuta sanan luku tai ortografinen kieliasu, mikäli sijamuoto on tunnistettavissa oikeaksi. Tätä havainnollistavat esimerkit 1 ja 2:

- (1) Hänellä ei ollut onnea *rakkauksessa* (pro. rakkaudessa) EeB2₅
- (2) Osa *työntekiöist* meni lakkoon. (pro. työntekijöistä) EeB2₈

Sijamuoto ei kuitenkaan ole kaikissa tapauksissa yhtä läpinäkyvä kuin esimerkeissä 1 ja 2. Illatiivi osoittautui informanteille vaikeaksi erityisesti sanan *kyvyt* taivuttamisessa. Esimerkki 3 havainnollistaa tätä:

- (3) Uskoni *omiin kyvyisiin* on vahva. (pro. omiin kykyihini) EeB2₅

Esimerkistä 3 on kuitenkin selkeästi nähtävissä, että kyseinen informantti on yrittänyt muodostaa suomen kielen illatiivin. EeA2-aineistossa nousi esiin myös tapauksia, joissa informantit ovat ratkaisseet taivutusongelman käyttämällä viron sijapäätettä:

- (4) Uskoni *omaisse kyvyisse* on vahva. (pro. *omiin kykyihini*) EeA2₁₇
(5) -- *kyvyesseni* -- EeA2₂₀ & EeA2₂₀
(6) -- *omisse kyvyisse* -- EeA2₁₅ & EeA2₂₁ & EeA2₁₄

Kyseinen lause oli mukana myös kandidaatintutkimukseni suppeammassa rektiotestissä ja myös siinä aineistossa (B1 ja B2 taitotasot) sana *kyvyt* tuotti viron sijapäätteellisiä taivutusmuotoja. Tässä tutkimuksessa aineistossa esiintyvät viron sijapäätteet eivät kuitenkaan rajoitu vain tähän esimerkkiin. Viron sijapäätetä käytettiin myös substantiivien *nimitys* ja *asenne* kohdalla:

- (7) Nimitys presidentin *virlasse* on juhlallinen tapahtuma. (pro virkaan) EeA2₁ & EeA2₁₅
(8) Suomalaisten opiskelijoiden asenne ruotsin kielen *opiskelusse* on vaihtelevaa. (pro. opiskeluun) EeA2₁₇

Olen tulkinut viron *-sse*-illatiivin oikeaksi vastaukseksi siitä huolimatta, että se ei ole suomen kieltä ja morfologisesta näkökulmasta muoto on väärin. Tutkimukseni tarkoitus on tutkia rektiosijojen hallintaa, joten on olennaisempaa keskittyä siihen, että informantti on tuottanut annettuihin sanoihin syntaktisesti oikean rektiosijan kuin siihen, että hän ei osaa morfologisesti muodostaa sitä.

Viron kielen *-sse*-päätteen lisäksi olen laskenut oikeaksi vastaukseksi myös morfologisesti genetiivissä olevia vastauksia, jos oikea vastaus olisi illatiivi. Viron kielessä ei esiinny pitkää vokaalia jälkitavussa, ja siksi vironkielisellä suomenoppijalla illatiivi voi lyhentyä ”genetiiviksi”. Esimerkki 9 havainnollistaa tällaista vastausta:

- (9) Jaakko on ihastunut *Liisan*. (pro. Liisaan) EeA2₁₄

Vastausten tulkitsemisen yksiselitteisyyden vuoksi olen halunnut tulkita vääräksi vastaukseksi nominatiivimuotoiset vastaukset, vaikka ne sopisivat kontekstiin. Tämän mahdollistamiseksi rektiotestin ohjeistuksessa on mainittu, että jokaista sulkeissa olevaa sanaa on taivutettava.

5 Lähdekielen vaikutus

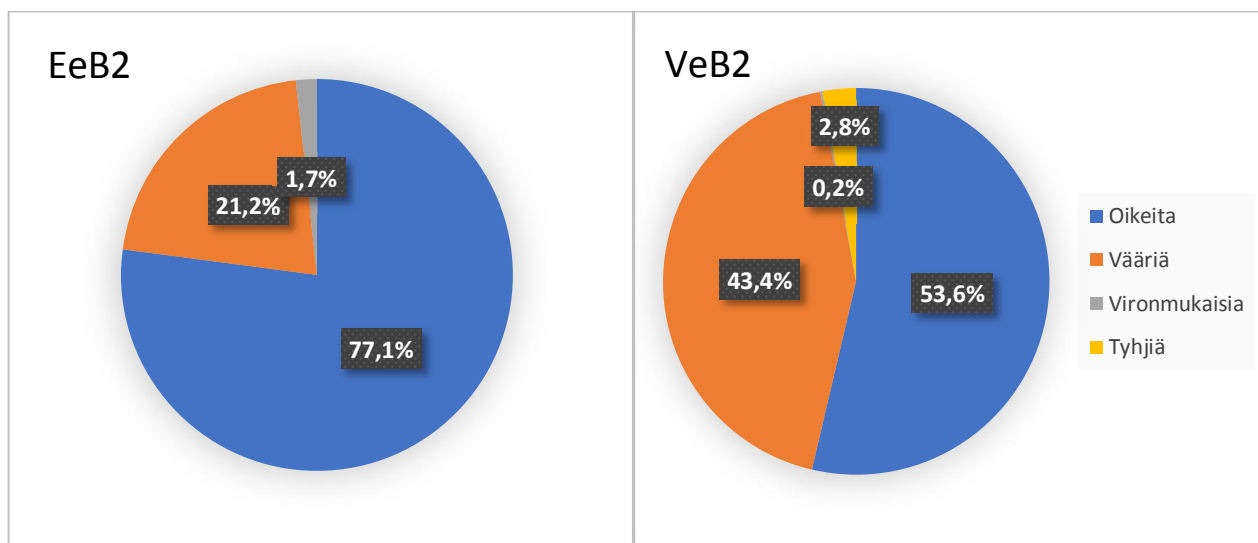
Käsittelen tässä luvussa, miten lähdekieli on vaikuttanut informanttien vastauksiin rektiitestini substantiiveissa ja adjektiiveissa. Ensin tarkastelen substantiivi- ja adjektiivirektioita erikseen omissa alaluvuissaan ja luvussa 5.3 käsittelen hypoteesini toteutumista ja tarkastelen substantiivi- ja adjektiivirektioiden osaamisessa esiin tulleita yhtäläisyyksiä ja eroja.

5.1 Substantiivirektiot

Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa substantiivirektioita. Ensin tarkastelen koko substantiivirektioiden aineistoani pääosin kvantitatiivisesti (luku 5.1.1) ja tuon esiin, millaisia määrällisiä eroja vastauksissa on. Sen jälkeen tuon esiin laadullisia huomioita informanttien vastauksista: millaisia vastauksia informantit ovat antaneet silloin, kun kyseessä on suomessa ja virossa samanlainen rektio (luku 5.1.2), ja millaisia silloin, kun rektio on erilainen (luku 5.1.3).

5.1.1 Substantiivirektioiden tulosten kvantitatiivinen tarkastelu

Tarkastelen tässä luvussa sekä sama- että erirektioisia substantiiveja. Rektiitestissäni tällaisia substantiiveja on yhteensä 42. EeB2- ja VeB2 -aineistojen informanttien tuottamien substantiivirektioiden jakautuminen oikeisiin, vääriin, vironmukaisiin ja tyhjiin vastauksiin näkyy seuraavassa kuviossa:

KUVIO 1. Oikeiden, väärin ja tyhjien vastausten jakautuminen sama- ja erirektioiden substantiivien kohdalla EeB2- ja VeB2 -aineistoissa.

Kuviosta 1 nähdään, että oikeita vastauksia on substantiivirektioiden kohdalla EeB2-aineistossa 77,1%, vääriä 21,2% ja vironmukaisia 1,7%. Tyhjiä vastauksia ei ole ollenkaan. Oikeita vastauksia on yli 2/3, mikä on toisaalta odotusarvoista, sillä EeB2-aineisto koostuu informanteista, joiden kielitaito on jo korkealla tasolla: he ovat muun kielitaidon ohessa omaksuneet myös rektioita.

Kuviosta 1 nähdään myös, että vironkieliset informantit osaavat rektioiden venäjänkielistä verrokkiaineistoa paremmin: oikeita vastauksia on EeB2-informanteilla 77,1%, mutta VeB2-ryhmässä 53,6%. Ero näiden kahden ryhmän välillä on 23,5%. Nissilän verbirektiitutkimuksessa oikeiden vastausten ero vironkielisten ja venäjänkielisten välillä on vielä suurempi: vironkielisillä on 47% enemmän oikeita vastauksia kuin äidinkieleltään venäjänkielisillä. Tämä siitä huolimatta, että Nissilän tutkimuksen venäjänkieliset osaavat myös viroa. (Nissilä 2011: 236.) Vironkieliset hyödyntävät siis onnistuneesti äidinkieltensä mallia (vrt. Kaivapalu 2009: 398; Nissilä 2011: 311), ja tulos osoittaaakin, että vironkielisillä on etulyöntiasema verrattuna ei-lähisukukielten puhujiin myös substantiivirektioiden kohdalla.

Vironmukaisia vastauksia on aineistossani huomattavasti odottamaani vähemmän: EeB2-aineistossa vain 1,7% (7 kpl) ja 0,4% (2 kpl) venäjänkielisillä (ks. kappalemäärät taulukko 1 edempänä). On yllättävää, että vironmukaisia ei tullut EeB2-aineistossa tämän enempää, sillä esimerkiksi Nissilän väitöskirjassa vironmukaisia vastauksia on tullut aineistonsa pisimpään suomea opiskelleille (2,5–7 vuotta)

vironkielisille informanteille merkitsevästi enemmän: 5,9% (Nissilä 2011: 109, 218). On kuitenkin huomioitava, että Nissilän väitöskirjassa kyse on verbirektioista, jolloin myös sanaluokan erilaisuus voi aiheuttaa eroja. Tuloksen yllättävyyttä tukee kuitenkin myös suppeampi kandidaatintutkielmani (2017) substantiivirektioista, jossa vironmukaisia vastauksia oli 6,7%.

Vironmukaisten vastausten määrä voi kertoa siitä, että vironkieliset oppijat tunnistavat erilaisen rektion saavat substantiivit ja välttävät antamasta vironmukaista vastausta. Tätä tukee myös se, että opiskelijat antoivat huomattavasti enemmän vääriä vastauksia kuin vironmukaisia. Nissilän verbirektioväitöskirjassa tilanne on toisinpäin: vironmukaisia on vääriä enemmän (Nissilä 2011: 218). Kuitenkaan, ilman intro- ja retrospektioaineistoa, ei voida tietää, ovatko informantit tietoisesti pyrkineet välttämään vironmukaisten vastausten antamista.

Vironmukaisten määrään voi vaikuttaa myös teettämäni rektiotestin ohjeistus, se kun sisältää kehotuksen taivuttaa jokaista sulkeissa olevaa sanaa. Kandidaatintutkielman lyhyemmässä testissä olin ohjeistukseen laittanut vain ”täydennä lause”, ja Nissilän testissä opiskelijoiden on tullut kääntää vironkielinen lause ja rektion saava sana on annettu heille sulkeissa valmiiksi. Nissilä ei siis ole maininnut, ainakaan testilomakkeessa, erikseen taivuttamista. (Nissilä 2011: 332.) Tutkimukseni rektiotestin tarkka ohjeistus on saattanut karsia vironmukaisia postpositiollisia vastauksia pois ja ohjata opiskelijoita nimenomaan taivuttamaan sijamuodoissa eikä antamaan postpositiota – siitä huolimatta, että annettua sanaa pitää taivuttaa genetiiviin, jos siihen liittyy postpositio. Postpositioita on aineistossa erityisen vähän, vaikka kandidaatintutkimuksessani vironmukaiset vastaukset koostuivat pääosin juuri niistä. Tuloksia tarkastellessa on siis hyvä tiedostaa, että vironmukaisten vastausten määrä saattaisi olla toisenlaisella ohjeistuksella erilainen. EeB2-aineiston vastausten tarkempi suhteutuminen VeB2-aineistoon ja rektiosijan samuuden tai erilaisuuden vaikutus havainnollistuu taulukossa 1:

TAULUKKO 1. Oikeat, väärät, vironmukaiset ja tyhjät substantiivirektiovalinnat EeB2- ja VeB2-aineistoissa.

		Oikeita	Vääriä	Vironmukaisia	Tyhjiä	Yhteensä
Sama rektio	EeB2	162 / 81,0%	38 / 19,0%	–	0 / 0%	200 / 100%
	VeB2	134 / 55,8%	100 / 41,7%	–	6 / 2,5%	240 / 100%
Eri rektio	EeB2	162 / 73,6%	51 / 23,2%	7 / 3,2%	0 / 0%	220 / 100%
	VeB2	136 / 51,5%	119 / 45,1%	1 / 0,4%	8 / 3,0%	264 / 100%

Taulukosta 1 nähdään, että EeB2-aineistossa oikeita rektiovalintoja on samarektioisten substantiivien kohdalla 81,0% ja erirektioisten kohdalla 73,6%. Myös Nissilän verbirektiotutkimuksessa samarektioisissa verbeissä oli oikeita vastauksia enemmän kuin erirektioisissa – jopa melkein kaksinkertaisesti enemmän (Nissilä 2011: 198). Omassa tutkimuksessani ero ei ole näin suuri, mutta tämä johtuu todennäköisesti siitä, että Nissilä on tarkastellut eri- ja samarektioisten jakautumista koko aineistossa, jossa on mukana sekä alkeistason että edistyneiden oppijoiden vastauksia. Vastaavan kaltainen ero onkin EeA2-aineistossani, jota käsitelen luvussa 6.

Pääaineistoni vironkieliset informantit ovat siis osanneet substantiivirektiot hyvin ja he ovat selkeästi hyötyneet viron kielestä. Oletin kuitenkin, että erirektioisissa substantiiveissa EeB2-aineiston informanteilla olisi isompia vaikeuksia tuottaa oikeaa vastausta kuin mitä aineisto osoittaa. Informantit ovat tuottaneet oikean vastauksen 73,6% vastauksista, mikä on hyvin korkea prosenttiosuus. EeB2-informantit ovat toisaalta myös hyvin korkealla taitotasolla, joten on myös oletusarvoista, että kielitaidon kasvaessa myös rektioiden tuntemus kasvaa. Tästä huolimatta on yllättävää, että samarektioisten ja erirektioisten substantiivien rektio vastausten välillä on niin pieni ero: samarektioiset substantiivit osataan vain 7,4% paremmin kuin erirektioiset (vrt. Nissilä 2011: 231). Tällainen ero (4%) on myös venäjänkielisessä ryhmässä. Korkea kielitaidon taso tukee siis substantiivirektioissa tasaisesti sekä sama- että erirektioisten osaamista nimenomaan vironkielisillä.

Viron kielen siirtovaikutuksen lisäksi rektioiden osaamiseen voi vaikuttaa se, minkä rektiosijan substantiivit saavat. Rektiotestini sama- ja erirektioisista substantiiveista 26 saa elatiivirektion, 11

illatiivirektion, 2 inessiivirektion, 2 allatiivirektion ja 1 translatiivirektion. Illatiivirektiot on osattu hieman elatiivirektioita paremmin: illatiivirektioissa on 82,7% ja elatiivirektioissa 78,5% oikeita vastauksia. Muiden sijamuotojen osuus on hyvin pieni, joten seuraavat prosenttiosuudet ovat suuntaa antavia. Muista rektiosijoista parhaiten on osattu inessiivirektiot (95%), toiseksi parhaiten translatiivirektiot (40%) ja heikoiten allatiivirektiot (30%). Inessiivirektiot on osattu Nissilän verbejä koskevassa tutkimuksessa myös parhaiten (Nissilä 2011: 200). On mielenkiintoista, että testini kaikki translatiivi- ja allatiivirektiot saavat molemmat vastaavan rektion myös viron kielessä – siitä huolimatta ne vaikuttavat olleen vaikeimpia. Verbirektioissa sen sijaan allatiivirektioiset verbit on osattu kolmanneksi parhaiten (Nissilä 2011:200).

5.1.2 Sama rektiosija

Tässä luvussa tarkastelen substantiiveja, jotka saavat viron kielessä saman rektiosijan kuin suomessa. EeB2-aineistossani sellaisia rektiovalintoja, jotka ovat kaikilla tai 90% informanteista oikein, on vähän yli puolet (12/20kpl). VeB2-aineistossa vastaavasti vain viidesosa (4/20kpl) on tällaisia rektiovalintoja. Esimerkiksi substantiivien *voitto*, *uutiset* ja *asenne* rektiosijat ovat EeB2-aineistossa kaikilla tai 90% informanteista oikein:

(10) Joukkueen *voitto jääkiekossa* oli iloinen yllätys. EeB2₅

(11) Uutiset *onnettomuudesta* levisivät nopeasti. EeB2₉

(12) Suomalaisten opiskelijoiden *asenne* ruotsin kielen *opiskeluun* on vaihtelevaa. EeB2₅

Substantiivien *voitto* ja *uutiset* rektiosijan osasivat myös VeB2-informantit. Näiden kahden lisäksi $\geq 90\%$:lla informanteista oli oikein sanojen *lippu* ja *osa* rektiot. *Lippu* on osattu samoin myös EeB2-aineistossa. Substantiivi *osa* on VeB2-aineistossa kaikilla oikein. Vironkielisillä se kuitenkin tuotti myös joitakin vääriä vastauksia (30%). VeB2-aineiston *lippu* ja *osa* substantiiveihin tulleita oikeita vastauksia havainnollistavat esimerkit 13 ja 14:

(13) Onko sinulla jo lippu *teatteriin*? VeB2₁

(14) Osa *työntekijöistä* meni lakkoon. VeB2₃

EeB2-aineistossa vääriä vastauksia tuli huomattavasti substantiivin *siunaus* kohdalla. Vain yksi informantti antoi oikean vastauksen eli allatiivin ja kahdeksan informanttia täydensi lauseen illatiivilla. Yksi informantti antoi translatiivin. Vastauksia havainnollistavat esimerkit 15–17:

- (15) Hän sai vanhempiensa siunauksen *avioliitolle* (pro. avioliitolleen) EeB2₃
(16) – – *avioliittoon*. – – EeB2₁₀
(17) – – *avioliitoksi* – – EeB2₉

Substantiivi *siunaus* osoittautui hankalaksi myös VeB2-informanteille, ja oli heillä kaikilla väärin. Vastauksista kymmenen oli illatiiveja ja loput kaksi inessiivi ja ablatiivi. Ablatiivi- ja inessiivimuotoisia vastauksia havainnollistavat esimerkit 18 ja 19:

- (18) Hän sai vanhempiensa siunauksen *avioliitolta*. (pro. avioliitolleen) VeB2₂
(19) – – *avioliitossa* – – VeB2₈

Kyseessä on kaikille aineistoni informantiryhmille hankala substantiivirektio, joka on synnyttänyt keskustelua myös suomalaisten kanssa. Kokemukseni perusteella myös äidinkieliset suomenpuhujat täydentävät lauseen herkästi illatiivilla. Kuitenkin kieliopillisesti illatiivi on tässä kontekstissa väärin. Ilmiötä voi selittää se, että kyseessä on sanalle *siunaus* harvinaisempi merkitys: Kielitoimiston sanakirjan (2018) mukaan *siunaus* tarkoittaa kirkollisen siunauksen lisäksi mm. ’hyväksymistä’ ja lause *Hän sai vanhempiensa siunauksen avioliitolleen* tarkoittaakin sitä, että lauseen vanhemmat ovat antaneet hyväksyntänsä ”hänelle” avioon menemiseksi.

Siunaus voi kuitenkin saada, merkityksestä riippuen, kaksi erilaista rektioita, joko illatiivin tai allatiivin. Kuitenkaan rektioteestissä käyttämäni lauseeseen ei voi täydentää illatiivia, sillä lause on muodossa *sai jonkun (sai vanhempiensa)*. Jos lause olisi muodossa *sai joiltakulta: Hän sai vanhemmiltaan siunauksen*, niin lauseeseen voisi laittaa illatiivin. Tässä tapauksessa vanhemmat olisivat pappeja, sillä kyseessä olisi kirkollinen siunaus. Toisaalta kirkolliseen siunaukseen tarvitaan vain yksi pappi, joten lauseet viittaavat monikollaan allatiiviin. Illatiivi sopisi siis luonnollisemmin esimerkiksi lauseeseen *Pappi siunasi hänet avioliittoon*. Tässä tosin kyseessä ei ole enää substantiivirektio, vaan verbirektio. Sanaa *siunaus* ei kuitenkaan oman kokemukseni mukaan käytetä nykyään kovinkaan frekventisti hyväksynnän merkityksessä ja sen takia *siunaus jollekulle*-substantiivirektio ei välttämättä ole niin olennainen suomea toisena tai vieraana kielenä opiskelevalle suomenoppijalle. Kyseessä on kuitenkin mielenkiintoinen sana ja ilmiö ja ajattelenkin, että opiskelijoille olisi hyvä opettaa harvinaisempiakin sanoja ja niiden rektioita: Edistyneet (≥B2) vironkieliset opiskelijat hallitsevat ”perusrektiot” (vrt. oikeiden vastausten korkea

prosenttiosuus) lähes erinomaisesti, joten näen, että heillä olisi valmiudet myös harvinaisempien rektioiden oppimiseen.

VeB2-aineistossa erityisen paljon vääriä vastauksia tuli substantiivin *siunaus* lisäksi myös sanalle *asenne*. Oikeita vastauksia on vain yksi, vääriä on kaksi partitiivia ja loput yhdeksän ovat inessiivimuotoisia:

(20) Suomalaisten opiskelijoiden asenne ruotsin kielen *opiskeluun* on vaihtelevaa. VeB2₁₁

(21) -- *opiskelua* -- (pro. opiskeluun) VeB2₁₂

(22) -- *opiskelussa* -- (pro. opiskeluun) VeB2₅

Sanan *nimitys* rektion tuottaminen osoittautui EeB2-informanteille vaikeaksi: kuusi informanttia kymmenestä antoi väärän vastauksen. Vastauksissa oli suhteellisen paljon variaatiota, sillä informantit antoivat vastaukseksi niin nominatiivin, ablatiivin, adessiivin kuin illatiivinkin. Nominatiivit olen laskenut tehtävän ohjeistuksen takia vääriksi vastauksiksi, vaikkakin lainausmerkeissä oleva vastaus olisi syntaktisesti oikein. Esimerkit 23–27 havainnollistavat vastauksia:

(23) Nimitys ”*professori*” on suuri kunnia! (pro. professoriksi) EeB2₇

(24) -- *professori* -- EeB2₄

(25) -- *professorilta* -- EeB2₈

(26) -- *professorilla* -- EeB2₂

(27) -- *professoriin* -- EeB2₅

Myös VeB2-informanttien vastauksissa oli *nimitys* substantiivin kohdalla paljon variaatiota väärissä vastauksissa ja vastaukseksi tarjottiin niin nominatiivia, omistusliitettä, allatiivia kuin myös adessiivia. Oikeita vastauksia heillä on seitsemän (60%), joka on hieman enemmän kuin vironkielisillä (40%). Omistusliitteellistä ja allatiivimuotoista vastausta havainnollistavat esimerkit 28 ja 29:

(28) Nimitys *professorille* on suuri kunnia! VeB2₇

(29) -- *professorinsä* -- VeB2₂

Rektioteestissä oli myös toinen lause, jossa oli sana *nimitys*, mutta toisessa merkitysyhteydessä, jolloin se vaatii rinnalleen translatiivin sijaan illatiivin. Tämän rektion EeB2-informantit osasivat huomattavasti paremmin: vain 3 informanttia kymmenestä antoi väärän vastauksen. Illatiivi on elatiivin ohella yleinen rektiosija, translatiivi taas huomattavasti harvinaisempi. Substantiivin *nimitys* rektiosijan osaaminen

illatiivin, mutta ei translatiivin, kohdalla viittaa siihen, että sijamuodon harvinaisuus rektiosijana vaikuttaa rektioiden osaamiseen – siitä huolimatta, että molemmissa merkityksissä viron kielen *nimetus* 'nimitys' ottaa saman rektiosijan kuin suomessa. Mielenkiintoista on kuitenkin se, ettei substantiivin *nimitys* rektiosijalla vaikuta olleen samanlaista vaikutusta vastauksiin VeB2-aineistossa: venäjänkieliset osaavat translatiivirektioisen paremmin kuin illatiivisijaisen. Illatiivisijainen nimitys tuotti vain neljä (33%) oikeaa vastausta kun taas translatiivisijainen seitsemän (58%).

On mahdollista, että EeB2-informantit tiedostavat sen, että illatiivi on suomen kielen rektioissa usein käytetty ja tarjoavat sitä, jos eivät ole varmoja vastauksesta. Tätä teoriaa tukee se, että ainakin Tarton yliopiston opiskelijoille on opetettu käyttämään illatiivia, jos he eivät tiedä vastausta – se kun usein osuu yleisyytensä takia oikeaan (Keskustelut opetusharjoittelussa: 2018). Tämä voikin olla syynä sille, että sanalle *uhka* tuli puolet vääriä vastauksia, jotka kaikki ovat illatiiveja. Tällaista vastausta havainnollistaa esimerkki 21:

(30) Luonnonkatastrofit ovat uhka *turvallisuudeen*. (pro. turvallisuudelle) EeB2₈

Vääriin vastauksiin saattoi muutenkin vaikuttaa illatiiviin epävarmoissa tilanteissa turvautuminen, sillä EeB2-aineiston 38 väärästä vastauksesta yli puolet eli 20 on illatiiveja. Illatiivirektioisiin substantiiveihin on oikeita vastauksia tuotettu 86,7% ja muihin 50,4%. Vaikka illatiivirektion saavissa substantiiveissa on korkea oikeiden vastausten osuus, niin illatiivin suosimisesta ei kuitenkaan ole informanttien kannalta suurta hyötyä, sillä rektiotestissä on illatiivisijan saavia samarektioisia substantiiveja vain kolme – testissä on 17 substantiivia, jotka saavat muun kuin illatiivirektion: 12 saa elatiivirektion, 2 inessiivirektion, 1 translatiivirektion ja 2 allatiivirektion. Illatiivin suosiminen siis enemmänkin tuottaa vääriä vastauksia. VeB2-aineistossakin on tuotettu paljon illatiivisijoja, mutta väärissä vastauksissa on EeB2-aineistoon verraten runsaasti variaatiota, eikä aineisto sellaisenaan ole antanut syytä tutkia tarkemmin sijamuotojen mahdollista suosimista. Tästä syystä en ole tarkastellut mahdollista illatiivin suosimista VeB2-aineistossa.

Illatiivin suosiminen ei ole yksittäisiin EeB2-informantteihin liittyvä ilmiö, vaan tällaisia vastauksia ovat antaneet, yhtä (EeB2₃) lukuun ottamatta, kaikki informantit. Ja jos sanan *siunaus* jättää pois laskuista, niin illatiiviin on turvautunut seitsemän informanttia kymmenestä. Tämä tukee teoriaa siitä, että illatiivin

korostaminen opetuksessa, on vaikuttanut väärien vastausten määrään. Vääriä illatiivivastauksia havainnollistavat esimerkit 22–25:

- (31) Hänellä ei ollut onnea *rakkaukseen*. (pro. rakkaudessa) EeB2₂
- (32) Toivon, että unelmani *lottovoittoon* toteutuu. (pro lottovoitosta) EeB2₁₀
- (33) Ensimmäinen vaikutelma *naapurimaahan* oli, että se on tosi kylmä maa. (pro. naapurimaasta) EeB2₇
- (34) Se voi olla oire *sairaukseen*. (pro. sairaudesta) EeB2₆

Opetus, ja sitä kautta illatiivin suosiminen, on kuitenkin saattanut myös lisätä oikeiden vastausten määrää, sillä kolme samarektioista substantiivina (*lippu, nimitys ja asenne*) vaatii rinnalleen juuri illatiivin (ks. esimerkki 12). Illatiiviin ei ole kuitenkaan turvauduttu sokeasti, sillä oikean vastauksen tuottamiseksi lauseisiin on vaadittu myös elatiivia (ks. esimerkki 11) ja inessiiviä (ks. esimerkki 10). On kuitenkin muistettava, että kyse on saman rektion virossa ja suomessa saavista substantiiveista eli viron kielen positiivisella siirtovaikutuksella on todennäköisesti tekemistä myös illatiivimuotoisten oikeiden vastausten kanssa.

5.1.3 Eri rektiosija

Tarkastelen tässä luvussa substantiiveja, jotka saavat viron kielessä erilaisen rektion kuin suomessa. EeB2-informantit osaavat erirektioisten substantiivien rektiot hyvin, mikä korostuu joidenkin yksittäisten substantiivirektioiden kohdalla: yhdeksään sanaan 22:sta $\geq 90\%$ informanteista ovat antaneet oikean rektiosijan. Näistä kuuteen kaikki informantit ovat antaneet oikean vastauksen. Viisi näistä sanoista (*huoli, kiitos, muistutus, todistus, kuitti*) ottavat rektiosijakseen elatiivin. Viron kielessä *mure, tänu, märkus, tõend* ja *kviitung* saavat sen sijaan postposition *eest*. Tätä havainnollistavat esimerkit 35 ja 36:

- (35) Oppilas sai muistutuksen *myöhästymisestä*. (pro. myöhästymisestä) [vir. märkus hilinemise eest] EeB2₄
- (36) Kiitos *avustasi!* (pro. avusta) [vir. tänu abi eest] EeB2₃

Sanan *kiitos* rektio tulee opiskelijoille todennäköisesti hyvin varhaisessa vaiheessa opintoja vastaan, joten sen osaaminen ei tullut testissä yllätyksenä. Sen rektion osasivat kaikki myös VeB2-aineistossa. *Kiitos* oli VeB2-aineistossa ainoa substantiivi, jossa oikeita vastauksia oli $\geq 90\%$. EeB2-aineistossa, *kiitos* sanan lisäksi, informantit ovat kuitenkin osanneet myös harvinaisempien sanojen rektioita, kuten sanan *muistutus*. Ilmiötä selittää todennäköisesti viron kielen positiivinen siirtovaikutus, sillä vaikka virossa on

postpositio, niin sen muoto sisältää elatiivin: *eest*. Viron kielessä elatiivipäätte koostuu vain kirjaimista *-st*. On siis mahdollista, että opiskelijat tukeutuvat postposition sijapäätteeseen ja osaavat sitä kautta tuottaa oikean vastauksen niihin substantiiveihin, jotka saavat viron kielessä postposition *eest*. Tätä tukee myös se, että kysyin Tartossa opiskelijoilta testin jälkeen, miksi sanan *myöhästyä* rektio on osattu erityisen hyvin myös alkeiskursseilla ja he nostivat esiin juuri *eest*-postposition vaikutuksen.

Kuudes sana, jolle EeB2-ryhmän informantit osasivat kaikki antaa oikean rektion, on *pyrkimys*. Se saa suomen kielessä illatiivin, mutta viron kielessä postposition *poole* (ks. esimerkki 37). Postposition päätte viittaisi allatiiviin, mutta EeB2-informanteilla ei tällaisia vastauksia ole. Taustalla voi esimerkiksi olla aikaisemmin mainittu illatiivin suosiminen, mikä tässä tapauksessa saattaa ohjata opiskelijoita oikeaan vastaukseen.

(37) Joillakin ihmisillä on *pyrkimys täydellisyyteen*. (pro. täydellisyyteen) [vir. pürgimus täiuslikkuse poole] EeB2₈

Erityisen haastaviksi rektioiksi EeB2-informanteille osoittautuivat *toivo*, *voitto* ja *vaatimus*. Niihin osasi antaa oikean vastauksen vain 1–2 informanttia kymmenestä. Sanojen *toivo* ja *vaatimus* kohdalla nousee jälleen kysymys illatiivista, sillä molemmissa kaikki annetut väärät vastaukset ovat illatiivimuotoisia:

(38) Potilaalla ei ole toivoa *paranemiseen*. (pro. paranemisesta) [vir. pole lootust paranemisele] EeB2₃

(39) Hänellä on vaatimuksia *korvauksiin*. (pro. korvauksista) [vir. nõudmisi hüvituste suhtes] EeB2₆

Myös substantiivin *voitto* rektio osoittautui hankalaksi EeB2-informanteille: heistä ainoastaan kaksi antoi oikean eli elatiivisijaisen vastauksen. Vääriä vastauksia tuli monenlaisia:

(40) Slovakiassa pelatun loppuottelun *voitto Ruotsille* toi Suomelle kultamitalin jääkiekossa. (pro. Ruotsista) [vir. võit Rootsi üle] EeB2₆

(41) -- *Ruotsiin* -- EeB2₇

(42) -- *Ruotsin vastaan* -- EeB2₁₀

(43) -- *Ruotsia* -- EeB2₄

Toivo, *voitto* ja *vaatimus* tuottivat myös VeB2-aineistossa runsaasti vääriä vastauksia. Erityisen hankalaksi näistä osoittautui *toivo*, johon kaikki informantit antoivat väärän vastauksen. Niistä

kymmenen on illatiivimuotoisia ja loput kaksi partitiiveja. Partitiivimuotoista vastausta havainnollistaa esimerkki 44:

(44) Potilaalla ei ole toivoa *paranemista*. (pro. paranemisesta) [vir. pole lootust paranemisele] VeB2₁₂

Myös sanaan *muutos* kaikki VeB2-informantit tuottivat väärän vastauksen. EeB2-aineistossa se meni suuremmalla osalla oikein (8/10). Suurin osa (9/12) VeB2-informanteista tarjosivat vastaukseksi translatiivia, mutta myös muita sijoja tuotettiin:

(45) Hänen voinnissaan tuli muutos *paremmaksi*. (pro. parempaan) [vir. muudus paremuse poole] VeB2₆
(46) -- *paremmasta* -- VeB2₅
(47) -- *parempaa* -- VeB2₄
(48) -- *parempi* -- VeB2₁₂

Vironmukaisia vastauksia tuli EeB2-aineistossa varsin vähän, vain 3,2%, ja eniten vironmukaisia on sanan *yhteys* kohdalla – ja siinäkin vain kaksi vironmukaista vastausta. Sana *yhteys* saa viron kielessä postposition ja kandidaatintutkimukseeni perustuva oletukseni oli, että vironkieliset tuottaisivat vironmukaisiksi vastauksiksi postpositioita, mutta esimerkissä 49 havainnollistuvat *yhteys ystävän kanssa* -vastaukset jäivät koko EeB2-aineiston ainoiksi vironmukaisiksi postpositiovastauksiksi:

(49) Yhteys *ystävän kanssa* katkesi pitkän välimatkan takia. (pro. ystävään) [vir. ühendus sõbraga] EeB2₁

Viisi muuta vironmukaista vastausta esiintyivät kukin EeB2-aineistossa vain kerran. Nämä olivat rektiovalintoja substantiiveihin *mahdollisuus*, *vastaus*, *toivo*, *vaikutus* ja *syyte*. Näitä vastauksia havainnollistavat esimerkit 50–54:

(50) Afrikassa monella ei ole mahdollisuutta *koulutuseksi*. (pro. koulutukseen) [vir. võimalust millekski] EeB2₉
(51) Kertoisitko vastauksen *kysymykselle*? (pro. kysymykseen) [vir. vastuse küsimusele] EeB2₁
(52) Potilaalla ei ole toivoa *paranemiselle*. (pro. paranemisesta) [vir. pole lootust paranemisele] EeB2₉
(53) Opettajalla voi olla suuri vaikutus opiskelijan *motivaatiolle*. (pro. motivaatioon) [vir. mõju motivatsioonile] EeB2₉

(54) Mattia vastaan nostettiin syyte *ryöstössä*. (pro. ryöstöstä) [vir. süüdistus röövimises] EeB2₅

VeB2-informanteilla sen sijaan oli ainoastaan yksi (0,4%) vironmukainen vastaus. Se tuotettiin substantiiville *edellytus*:

(55) Hänellä ei ollut edellytyksiä *virakksi*. (pro. virkaan) [vir. eeldus ametikohaks] VeB2₉

Postposition viron kielessä saavia substantiiveja oli testissä mukana 14 sanaa 22:sta, joten postpositiollisia vastauksia olisi voinut olla EeB2-aineistossa huomattavasti enemmänkin. Postposition sijaan informantit ovat antaneet näihin joko oikean vastauksen tai väärän, joka on usein ollut illatiivi. Postpositioiden kohdalla vain kahdessa substantiivissa illatiivin antaminen on johtanut oikeaan vastaukseen:

(56) Joillakin ihmisillä on pyrkimys *täydellisyyteen*. (pro. täydellisyyteen) [vir. pürgimus täiuslikkuse poole] EeB2₉

(57) Hänen voinnissaan tuli muutos *parempaan*. (pro. parempaan) [vir. muutus paremuse poole] EeB2₉

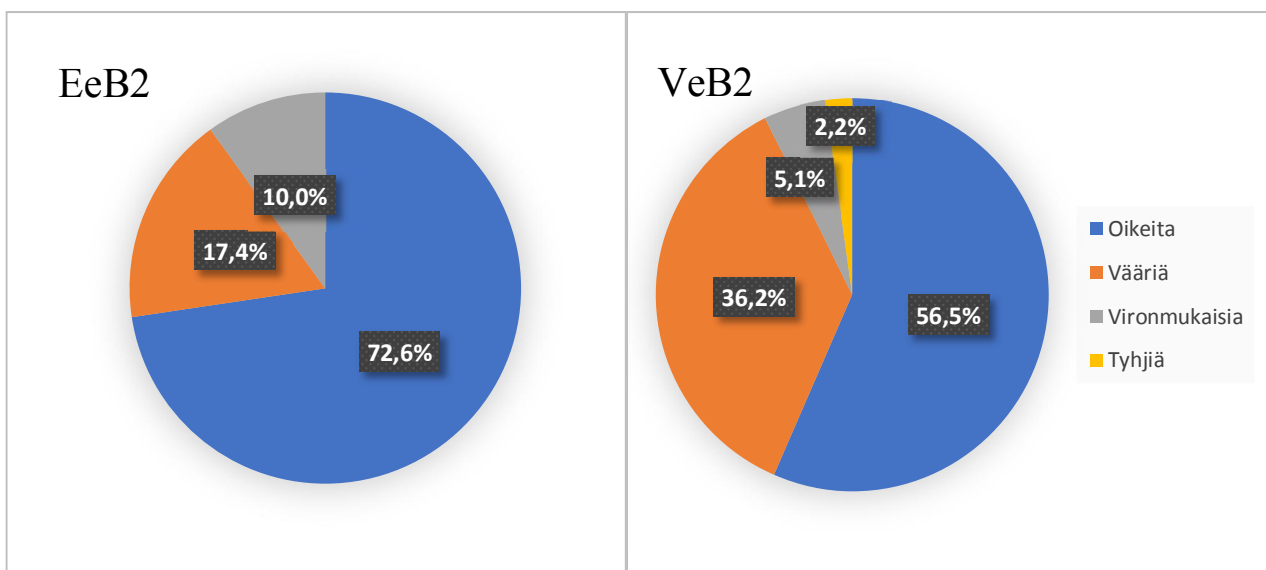
Rektiotestini 22 erirektioisesta substantiivista 8 saa illatiivin ja 14 elatiivin. Näihin on tuotettu EeB2-aineistossa yhteensä 51 väärää vastausta, joista 10 illatiivirektiosijan ja 41 elatiivirektion saaviin substantiiveihin. Elatiivirektion saavien substantiivien vääristä vastauksista kaksi kolmasosaa (28) on illatiivimuotoisia. Oikeista vastauksista taas 65 on illatiiveihin ja 97 elatiiveihin. Näin ollen oikeita vastauksia on tullut illatiivirektioisille 81,3% ja elatiivirektioisille 69,3%. Illatiiveihin on siis selkeästi turvattu myös erirektioisten substantiivien kohdalla (vrt. sama rektio, luku 5.1.2). Verbirektioiden kohdalla illatiivisija on yleisin (VISK § 487), mutta rektiotestiä laatiessa vaikutti, että substantiivirektioiden kohdalla elatiivi olisi illatiivia yleisempi. Illatiivin suosiminen voi siis hyvinkin johtaa oikeisiin vastauksiin verbirektioiden kohdalla, mutta substantiiveissa siitä ei ole samanlaista hyötyä.

5.2 Adjektiivirektiot

Tarkastelen seuraavissa alaluvuissa adjektiivirektioita. Ensin tarkastelen aineistoani pääosin kvantitatiivisesti (luku 5.3.1) ja tuon esiin, millaisia määrällisiä eroja vastauksissa on, kun suomen kielessä on erilainen tai samanlainen rektio kuin virossa. Sen jälkeen tuon esiin laadullisia huomioita informanttien vastauksista: millaisia vastauksia informantit ovat antaneet silloin, kun kyseessä on suomessa ja virossa samanlainen rektio (luku 5.3.2), ja millaisia silloin, kun rektio on erilainen (luku 5.3.3).

5.2.1 Adjektiivirektioiden tulosten kvantitatiivinen tarkastelu

Tarkastelen tässä luvussa sekä sama- että erirektioisia adjektiiveja. Rektiotestissäni virossa kielessä saman tai eri rektiosijan saavia adjektiiveja on yhteensä 23 eli hieman yli puolet vähemmän kuin substantiivirektioita. EeB2- ja VeB2 -aineistojen informanttien tuottamien adjektiivirektioiden jakautuminen oikeisiin, väriin, viromukaisiin sekä tyhjiin vastauksiin havainnollistuu kuviossa 2:

KUVIO 2. Oikeiden, väriin ja tyhjiin vastausten jakautuminen sama- ja erirektioisten adjektiivien kohdalla EeB2- ja VeB2 -aineistoissa.

Kuvio 2 ilmaisee, että oikeita vastauksia on adjektiivirektioiden kohdalla EeB2-aineistossa 72,6%, väriä 17,4% ja viromukaisia 10,0%. Tyhjiä vastauksia ei ole. Informantit ovat osanneet myös adjektiivit

varsin hyvin, sillä oikeita vastauksia on lähes kaksi kolmasosaa. Huomionarvoista on vironmukaisten vastausten suhteellisen suuri prosenttiosuus (10,0%); substantiivien kohdalla osuus on vain 1,7%. Vironkieliset informantit ovat lisäksi osanneet rektiöt venäjänkielisiä paremmin: yhteensä oikeita vastauksia on EeB2-informanteilla 72,6% ja VeB2-informanteilla 56,5%. EeB2-informantit hallitsevat siis rektiöt 16,1% VeB2-aineistoa paremmin. Taulukko 2 havainnollistaa tuloksia sama ja erirektiouisissa adjektiivissa erikseen:

TAULUKKO 2. Oikeat, väärät, vironmukaiset ja tyhjät adjektiivirektiovalinnat EeB2- ja VeB2-aineistoissa.

		Oikeita	Vääriä	Vironmukaisia	Tyhjiä	Yhteensä
Sama rektio	EeB2	91 / 83,0%	19 / 17,0%	–	0 / 0%	110 /
	VeB2	89 / 67,4%	42 / 31,8%	–	1 / 0,8%	132 / 100%
Eri rektio	EeB2	76 / 63,3%	21 / 17,5%	23 / 19,2%	0 / 0%	120 / 100%
	VeB2	67 / 46,5%	58 / 40,3%	14 / 9,7%	5 / 3,5%	144 / 100%

Taulukosta 2 voidaan nähdä, että EeB2-aineistossa on samarektiouisissa adjektiivissa oikeita vastauksia 83,0% ja erirektiouisissa 63,3%. Oikeita vastauksia on siis enemmän silloin, kun suomen ja viron kielen rektiosijat ovat yhteneviä. VeB2-aineistossa oikeita vastauksia on samarektiouisissa 67,4% ja erirektiouisissa 46,5%. Vaikka verrokkiaineistoni venäjänkieliset eivät osaa viroa, he ovat osanneet samarektiouiset adjektiivit 20,9% erirektiouisia paremmin. EeB2-aineistossa vastaava ero on 19,7%.

Myös adjektiivissa suomen kielen sijamuoto näyttää vaikuttavan rektioiden osaamiseen (vrt. luku 5.1.1). Rektiötestini sama- ja erirektiouisista adjektiiveista 8 saa elatiivirektion, 7 allatiivirektion, 5 illatiivirektion, 2 inessiivirektion ja 1 ablatiivirektion. Rektiötestini adjektiivien rektiosijoissa on siis hajontaa enemmän kuin substantiiveilla. Verrattuna substantiiveihin adjektiivien rektiosijojen välillä ei ole paljon eroja. Annetut prosenttiosuudet ovat pienten osuuksien takia suuntaa antavia: oikeita vastauksia on tuotettu 80% illatiivirektioihin, 77,5% elatiivirektioihin, 75% inessiivirektioihin ja 71,4% allatiivirektioihin. Ablatiivirektion saavaan adjektiiviin ei tullut yhtään oikeaa vastausta (0%).

5.2.2 Sama rektiosija

Käsittelen tässä luvussa lyhyesti adjektiiveja, jotka saavat saman rektiosijan sekä suomessa että virossa. Pääaineistossani rektiovalintoja, jotka ovat $\geq 90\%$ informanteista oikein, on noin puolet (6/11) ja VeB2-aineistossa neljä. Esimerkiksi adjektiivien *ihastunut*, *vapaa* ja *vaarallinen* rektiöt on osattu erityisen hyvin EeB2-aineistossa:

(58) Jaakko on ihastunut *Liisaan*. EeB2₆

(59) Haluaisin olla *kaikista velvollisuudeistani* vapaa! (pro. kaikista velvollisuuksista) EeB2₁₀

(60) Nälkäinen jääkarhu on vaarallinen *ihmisille*. (pro. ihmiselle) EeB2₇

Edellä mainituista adjektiivirektioista VeB2-aineistossa osattiin vastaavalla tavalla *vapaa* ja *vaarallinen*, mutta adjektiivin *ihastunut* rektio oli heille yksi vaikeimmista (ks. esimerkki 68). Parhaiten VeB2-aineistossa osattiin adjektiivin *sopiva* rektio, ja se onkin kaikilla oikein. Myös vironkieliset hallitsevat sen. *Sopiva*-sanaan tuotettua oikeaa vastausta havainnollistaa esimerkki 61:

(61) Tämä mekko olisi sopiva sinun *tyttarellesi*. (pro. tyttärellesi) VeB2₉

Vääriä vastauksia tuotettiin EeB2-aineistossa eniten adjektiiveihin *haitallinen* ja *uskollinen*. Puolet informanteista antoi niihin väärän vastauksen. Kaikki muut (*sopiva*, *sallittu* ja *vaarallinen*) samarektioiset allatiivin saavat adjektiivirektiöt on kuitenkin osattu ja ne ovat $\geq 90\%$ informanteista oikein. Adjektiivin *uskollinen* kaikki väärät vastaukset ovat illatiivimuotoisia. Esimerkit 62–64 havainnollistavat adjektiiveihin *haitallinen* ja *uskollinen* tuotettuja vääriä vastauksia:

(62) Tupakointi on haitallista *terveykseen* (pro. terveydelle) EeB2₅

(63) – – *terveydellä* – – EeB2₉

(64) Markus on ollut aina uskollinen *vaimoon* (pro. vaimolleen) EeB2₁

VeB2-aineistossa *haitallinen* ei ollut vaikeimpien joukossa, sen rektion osasivat 8 informantia 12:sta. Adjektiivin *uskollinen* lisäksi VeB2-aineistossa eniten vääriä vastauksia tuotti *ihastunut* ja *huolellinen*. Kaikkien kolmen adjektiivin kohdalla vääriä vastauksia on yhdeksän, ja loput kolme vastauksista ovat oikeita vastauksia. Adjektiivin *uskollinen* vääristä vastauksista suurin osa oli illatiivimuotoisia, mutta myös muita vaihtoehtoja tarjottiin. Adjektiiviin *ihastunut* tarjottiin elatiivia, ablatiivia, partitiivia ja

nominatiivia. Esimerkit 65—67 havainnollistavat adjektiivin *uskollinen* tuotettuja väriä vastauksia ja esimerkki 68 adjektiivin *ihastunut* annettua elatiivimuotoista vastausta:

- (65) Markus on aina ollut uskollinen *vaimoonsa*. (pro. vaimolleen) VeB₆
- (66) -- *vaimoa* -- VeB₁
- (67) -- *vaimo* -- VeB₁₂
- (68) Jaakko on ihastunut *Liisasta*. (pro. Liisaan) VeB₇

Adjektiivi *huolellinen* tuotti erityisen paljon variaatiota. Sen rektioksi tarjottiin peräti kuutta erilaista sijamuotoa. Vironkielisillä vastaavanlaista suurta variaatiota ei esiinny missään tutkittavassa sanassa – ei myöskään substantiiveissa. Erilaisia sijamuotovastauksia havainnollistavat esimerkit 69–74:

- (69) Ole huolellinen *testistäsi* (pro. testissä) VeB₃
- (70) -- *testiin* -- VeB₉
- (71) -- *testille* -- VeB₅
- (72) -- *testia* -- VeB₁₁
- (73) -- *testilla* -- VeB₂
- (74) -- *testi* -- VeB₈

Vironkielisten variaatiota vähentää ilmeisesti illatiivin suosiminen. Esimerkin 63 adessiivimuotoinen vastaus on adjektiivin *haitallinen* ainoa väärä vastaus, joka ei ollut illatiivissa. Kaikista vääristä vastauksista jopa 73,7% (14 kpl 19:sta) on illatiivimuotoisia. Voi olla, että oikeita vastauksia olisi sattuman avulla tullut enemmänkin, jos vironkieliset informantit eivät suosisi illatiivia niin paljon – testissäni samarektiioisissa adjektiiveissa vain yksi sana eli *ihastunut* saa illatiivirektion. Se on kaikilla oikein.

Esimerkin 63 lisäksi opiskelijat antoivat myös neljä muuta väärää vastausta, jotka eivät olleet illatiivissa. Näitä vastauksia havainnollistavat esimerkit 75–77.

- (75) Ystäväni on etevä *kielille* (pro. kielissä) EeB₃
- (76) Ole huolellinen *testistä* (pro. testissä) EeB₆ & EeB₇
- (77) Alkoholin ostaminen on sallittua yli 18 *vuotialta* (pro. vuotiaille) EeB₈

Samarektiioisissa adjektiiveissa kuitenkin korostuu nimenomaan oikeiden vastausten suuri osuus EeB₂-aineistossa. Esimerkiksi adjektiiville *huolellinen* on tuotettu 80% ja adjektiiville *sallittu* 90% oikeita vastauksia. Esimerkkien 75–77 vastaukset ovat siis yksittäisiä väriä vastauksia. Kaiken kaikkiaan

vironkieliset informantit ovat osanneet samarektioiset adjektiivit varsin hyvin ja vääriä vastauksia on suhteellisen vähän.

5.2.3 Eri rektiosija

Tässä luvussa tarkastelen adjektiiveja, jotka saavat suomen kielessä eri rektiosijan kuin virossa. Tällaisia tapauksia rektiitestissäni on yhteensä 12. Erirektioisten adjektiivien kohdalla sekä EeB2- että VeB2 -aineistoissa on vähemmän sellaisia rektiovalintoja, jotka ovat $\geq 90\%$ informanteista oikein kuin mitä samarektioisilla adjektiiveilla. VeB2-aineistossa yhtään sanaa ei ole osattu näin hyvin ja EeB2-aineistossa tällaisia adjektiivirektioita on vain kaksi:

(78) Isä on ylpeä *pojasta* (pro. *pojasta(an)*) [vir. uhke oma poja üle] EeB2₁

(79) Työntekijä on oikeutettu *palkkaan*. [vir. õigustatud palkale] EeB2₅

Myös adjektiivin *valmis* tuotettiin runsaasti oikeita vastauksia EeB2-aineistossa (80% informanteista). Sen osaamiseen on saattanut vaikuttaa se, että se saa suomen kielessä illatiivin.

(80) Oletko valmis *seikkailuun*? [vir. valmis seikluseks] EeB2₇

VeB2-aineistossa parhaiten on osattu edellä mainittu *valmis* sekä adjektiivit *varma* ja *kyllästynyt*. Ne adjektiivit on osannut 9 informanttia 12:sta (75%). Sanat *varma* ja *kyllästynyt* he ovat osanneet vironkielisiä paremmin. Vironkielisten oikeita vastauksia on luultavasti vähentänyt vironmukaiset vastaukset (ks. esimerkit 94 ja 96). *Valmis* ja *varma* ei ole tuottanut venäjänkielisillä yhtään vironmukaista vastausta, mutta adjektiivin *kyllästynyt* kohdalla niitä on kaksi (vrt. esimerkki 94). Adjektiivien *varma* ja *kyllästynyt* oikeita vastauksia havainnollistavat esimerkit 81 ja 82:

(81) Olen varma *tästä asiasta*. [vir. kindel selles asjas] VeB2₂

(82) Saara on kyllästynyt *suomalaiseen perinneruokaan*. [vir. küllastunud soome traditsionaalisest toidust] VeB2₁₀

Eniten vääriä vastauksia (40%) tuotettiin EeB2-aineistossa adjektiiveille *iloinen*, *allerginen* ja *yliherkkä*. Adjektiivin *iloinen* kaikki väärät vastaukset ovat illatiiveja. *Allerginen* ja *yliherkkä* taas ovat molemmat saaneet illatiivien lisäksi myös yhden partitiivisijaisen vastauksen. Ne on kuitenkin tuottanut yksittäinen

informantti. Esimerkki 83 havainnollistaa väärää illatiivivastausta ja esimerkit 84 ja 85 *allerginen* ja *yliherkkä* -sanoihin tulleita partitiivimuotoisia vastauksia:

- (83) Matias on iloinen työnsä *tulokseen* (pro. tuloksesta) [vir. rõõmus tulemuse üle] EeB2₉
- (84) Hän on allerginen *kalaa*. (pro. kalalle) [vir. allergiline kala suhtes] EeB2₅
- (85) Hän on yliherkkä *siitepölyä*. (pro. siitepölylle) [vir. allergiline õietolmu suhtes] EeB2₅

Myös VeB2-aineistossa informanteilla on ollut vaikeuksia tuottaa adjektiivien *iloinen*, *allerginen* ja *yliherkkä* rektiota. *Iloinen* ei kuitenkaan ole vaikeimpien sanojen joukossa (58% oikein). Vaikeimmaksi osoittautui adjektiivi *yliherkkä*, johon tulleet vastaukset ovat kaikki väärinä (100%). *Allerginen*-adjektiivin tuli 9 väärää (75%) ja näiden lisäksi myös adjektiivi *vakuuttunut* sai runsaasti väärinä vastauksia, 10 kpl (83%). Adjektiivien *yliherkkä*, *vakuuttunut* ja *allerginen* kohdalla on paljon variaatiota väärin vastausten sijamuodoissa, mutta kaikissa on eniten illatiivimuotoisia vastauksia. Eniten variaatiota on sanalla *yliherkkä*.

- (86) Hän on allerginen *kalaan*. (pro. kalalle) [vir. allergiline kala suhtes] VeB2₉
- (87) Tuomari oli vakuuttunut syytetyn *syllisyyden*. (pro. syllisyydestä) [vir. veendunud süüdlase süüs] VeB2₈
- (88) Hän on yliherkkä *siitepölyyn*. (pro. siitepölylle) [vir. allergiline õietolmu suhtes] VeB2₄
- (89) -- siitepölyltä -- VeB2₁₂
- (90) -- siitepölystä -- VeB2₃
- (91) -- siitepölyllä -- VeB2₂
- (92) -- siitepölyä -- VeB2₆

Vironmukaisia rektiovalintoja tuli adjektiiveihin paljon EeB2-aineistossa, ja eniten (100%) vironmukaisia vastauksia annettiin sanalle *kielletty*. Myös VeB2-aineiston informantit antoivat tälle sanalle vironmukaisia vastauksia (83%). Kukaan ei VeB2-aineistossakaan antanut oikeaa vastausta. Esimerkki 93 havainnollistaa vironmukaista vastausta:

- (93) Se elokuva on *lapsille* kielletty! (pro. lapsilta) [vir. lastele keelatud] EeB2₃

Muita adjektiiveja, joihin annettiin useampi vironmukainen vastaus, ovat *kyllästynyt* (40%), *epävarma* (30%) ja *varma* (20%). Sanojen *kyllästynyt* ja *epävarma* muut vastaukset ovat oikeita vastauksia, mutta

sanalle *varma* on annettu oikeiden vastausten lisäksi myös kolme väärää vastausta. Esimerkit 94–96 havainnollistavat adjektiiveihin *kyllästynyt*, *epävarma* ja *varma* tulleita vironmukaisia vastauksia:

- (94) Saara on kyllästynyt *suomalaisesta perinneruokasta*. (pro. suomalaiseen perinneruokaan) [vir. küllastunud soome traditsionaalisest toidust] EeB2₂
(95) Hän on epävarma elämän *tarkoituksessa*. (pro. tarkoituksesta) [vir. ebakindel elu mõttes] EeB2₉
(96) Olen varma *tässä asiassa*. (pro. tästä asiasta) [vir. kindel selles asjas] EeB2₁

Muut vironmukaiset vastaukset ovat yksittäisiä ja yhden informantin tuottamia. Esimerkeissä 97–99 ovat nämä kaikki:

- (97) Työntekijä on oikeutettu *palkalle*. (pro. palkkaan) [vir. õigustatud palkale] EeB2₉
(98) Oletko valmis *seikkailuksi*? (pro. seikkailuun) [vir. valmis seikluseks] EeB2₉
(99) Tuomari oli vakuuttunut syytetyn *syyllisyyksessä*. (pro. syyllisyydestä) [vir. veendunud süüdlase süüs] EeB2₉

VeB2-informantit tuottivat vironmukaisia vastauksia myös muihin adjektiiveihin kuin sanalle *kielletty* (vrt. esimerkki 93): adjektiiveille *oikeutettu* (1kpl, vrt. esimerkki 97), *epävarma* (1kpl, vrt. esimerkki 95) ja *kyllästynyt* (2kpl, vrt. esimerkki 94).

EeB2-aineistossa sellaisia vironmukaisia vastauksia, joissa informantti olisi antanut postposition ei ole ollenkaan. Testissä on kuitenkin mukana 4 erirektioista adjektiivia, jotka saavat viron kielessä postposition (*ylpeä*, *allerginen*, *iloinen* ja *yliherkkä*). Mikään näistä sanoista ei saa suomen kielessä rektiokseen illatiivia, mutta jos informantti on antanut väärän vastauksen, niin se on useimmiten illatiivi (ks. esimerkit 83–85). Adjektiivin *ylpeä* rektion osaavat testini kaikki EeB2-informantit (ks. esimerkki 78).

Rektiotestini 12 erirektioisesta adjektiivista 5 saa elatiivin, 4 illatiivin, 2 allatiivin ja 1 ablatiivin. Näihin on tuotettu EeB2-aineistossa yhteensä 21 väärää vastausta, joista 4 illatiivirektiosijan ja 17 muun rektiosijan saaviin adjektiiveihin. Ei-illatiivisijan saavien vääristä vastauksista 88,2% (15) on illatiivimuotoisia. Oikeita vastauksia taas on illatiivirektioihin 30 ja 46 muille. Oikeita vastauksia on siis tullut illatiivirektioisille 75% ja muihin 57,5%. Vääristä vastauksista on siis suurin osa illatiivisijaisia. On kuitenkin hyvä muistaa, että vääriä ei lopulta ole kovinkaan paljon, vaan vironkieliset informantit

ovat osanneet myös muita rektioita – he eivät suinkaan käytä illatiivia niin paljon, etteivätkö he osaisi antaa myös muun sijan saaviin sanoihin oikeaa vastausta.

5.3 Substantiivi- ja adjektiivirektioiden vertailu

Tarkastelen tässä luvussa substantiiveja ja adjektiiveja yhdessä ja tuon esiin, mitä yhtäläisyyksiä ja eroja aineistossani näiden kahden nominiryhmän välillä on. Yhteensä rektiitestissäni on 65 saman tai eri rektiosijan saavaa substantiivia ja adjektiivia. Näistä substantiiveja on 42 ja adjektiiveja 23. Tuloksia tarkastellessa on huomioitava se, että adjektiivirektioita on testissäni vähemmän kuin substantiivirektioita.

Aineiston tulokset on merkitty taulukkoon 3, jossa on merkittynä tulokset sama- ja erirektioisista substantiiveista niin yhdessä kuin erikseenkin. Oikeista, vääristä, vironmukaisista ja tyhjästä vastauksista on ilmoitettu sekä kappalemäärä että prosenttiosuus. Lisäksi taulukossa on mainittu, kuinka paljon vastauksia on yhteensä. Esimerkiksi EeB2-aineistossa on oikeita vastauksia yhteensä 491, vääriä 129, vironmukaisia 30 ja yhteensä vastauksia on tässä ryhmässä 650. Yhteensä-kappaleluvut vaihtelevat EeB2- ja VeB2-aineistojen välillä, sillä ryhmissä eri määrä informantteja: EeB2- aineistossa on 10 ja VeB2-aineistossa 12 informanttia. Sama ja erirektioisia substantiiveja on myös eri määrä: samarektioisia on 20 ja erirektioisia 22.

TAULUKKO 3. Oikeat, väärät, vironmukaiset ja tyhjat vastaukset sama- ja erirektioisissa substantiiveissa ja adjektiiveissa yhteensä.

Sub. + Adj.		Oikeita	Vääriä	Vironmukaisia	Tyhjiä	Yhteensä
Sama rektio	EeB2	253 / 81,6%	57 / 18,4%	–	0 / 0%	310 / 100%
	VeB2	223 / 59,9%	142 / 38,2%	–	7 / 1,9%	372 / 100%
Eri rektio	EeB2	238 / 70,0%	72 / 21,2%	30 / 8,8%	0 / 0%	340 / 100%
	VeB2	203 / 49,7%	177 / 43,4%	15 / 3,7%	13 / 3,2%	408 / 100%
Yhteensä	EeB2	491 / 75,5%	129 / 19,9%	30 / 4,6%	0 / 0%	650 / 100%
	VeB2	426 / 54,6%	319 / 40,9%	15 / 1,9%	20 / 2,6%	780 / 100%

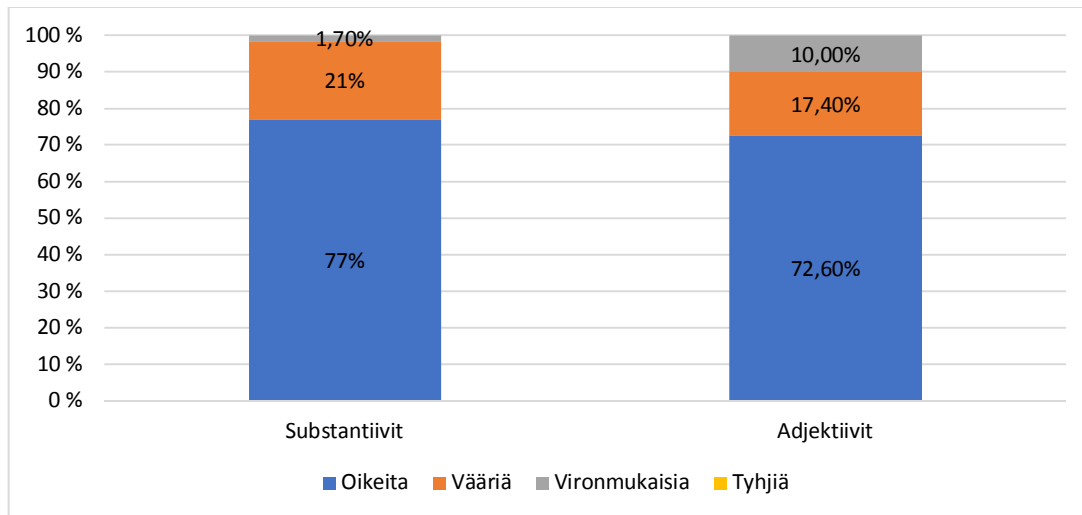
Hypoteesinani oli, että oikeita vastauksia olisi eniten samarektioisissa adjektiivissa ja substantiivissa, ja että tämä kertoisi positiivisesta siirtovaikutuksesta. Se ei kuitenkaan toteutunut sellaisenaan, sillä taulukosta 3 nähdään, että myös verrokkiaineistossa oikeita vastauksia on paljon enemmän samarektioisissa kuin erirektioisissa. Sekä EeB2- että VeB2-aineistoissa osataan samarektioiset sanat noin kymmenen prosenttia paremmin kuin erirektioiset: EeB2-aineistossa on oikeita vastauksia samarektioisissa 81,6% ja erirektioisissa 70,0% kun taas VeB2-aineistossa samarektioisissa 59,9% ja erirektioisissa 49,8%. Ei voida siis sanoa, että samarektioisissa on enemmän oikeita vastauksia viron kielen positiivisen siirtovaikutuksen takia, sillä vastaava ero on myös venäjänkielisillä. Positiivinen siirtovaikutus näkyy kuitenkin siinä, että vironkieliset osaavat sekä sama että erirektioiset substantiivit ja adjektiivit venäjänkielisiä paremmin. Taulukosta nähdään, että EeB2-informanteilla on kokonaisuudessaan oikeita vastauksia 75,5% ja VeB2-informanteilla 54,6%. Ero näiden kahden välillä on 20,9%. Viron kielestä on siis selkeästi hyötyä substantiivirektioiden ja adjektiivirektioiden oppimisessa.

Vironkieliset osaavat rektiot suhteellisen hyvin ja venäjänkielisiä paremmin riippumatta rektiosijasta. Vaikuttaakin, että positiivinen siirtovaikutus koskettaa samarektioisten lisäksi myös erirektioisia, sillä he osaavat rektiot sekä eri- että samarektioisissa >20% venäjänkielisiä paremmin. Ero ei siis pienene merkittävästi näiden kahden ryhmän välillä silloin kuin kyseessä on erirektioinen sana. Vironkieliset voivatkin hyödyntää äidinkielen systemiä tuottaakseen oikean vastauksen (vrt. Kaivapalu 2005; Nissilä 2011). Rektiosysteemin ollessa ennestään tuttu äidinkielestä, opiskelijoille on helpompi omaksua ja oppia myös äidinkielestä eroavat rektiot. Venäjänkielisten on opittava taiputus ja lisäksi sanojen rektiot ulkoa. (Nissilä 2011: 273, 311.)

Negatiivista siirtovaikutusta koskeva hypoteesini oli se, että se näkyisi vaikeuksina tuottaa oikeaa rektiosijaa erirektioisissa sanoissa sekä vironmukaisina vastauksina. Tämä toteutui myös osittain. Positiivisen siirtovaikutuksen osuus on niin suuri, että aineistosta ei voida havaita merkittäviä vaikeuksia tuottaa oikeaa rektiosijaa. Negatiivinen siirtovaikutus tulee kuitenkin esiin vironmukaisina vastauksina, joita on aineistossa 4,6% eli kaksi kertaa enemmän kuin venäjänkielisillä. Vironmukaisia vastauksia on kuitenkin vähemmän kuin verbeissä (5,9%) ja niitä on myös vähemmän (ero 15,3%) kuin vääriä vastauksia. Nissilän tutkimuksessa (2011: 218) vääriä vastauksia on lähes yhtä paljon kuin vironmukaisia

(ero 0,4%). Ero aineistoni väärin ja vironmukaisten vastausten välillä saattaa johtua esimerkiksi siitä, että aineistoni vironkieliset ovat tunnistanee erirektoiset rektiosijat ja vältäneet antamasta vironmukaista vastausta. Nissilän tuloksiin vaikuttaa lisäksi myös se, että aineistossa on lähes yhtä paljon tyhjiä kuin vääriäkin vastauksia. Voi olla, että jos tyhjiä vastauksia ei olisi niin paljon, niin vääriä vastauksia olisi myös Nissilän aineistossa vironmukaisia enemmän.

Hypoteesini adjektiivista ja substantiivista oli lisäksi se, että niiden hallinnassa olisi eroja, sillä niillä on kielessä eri käyttötarkoitukset ja myös niiden frekvenssi on erilainen. Oletus osoittautui oikeaksi: substantiivit ja adjektiivit eroavat erityisesti vironmukaisten vastausten määrässä. Kuviossa 3 on rinnastettu sama ja eri rektiosijan saavat substantiivit ja adjektiivit:

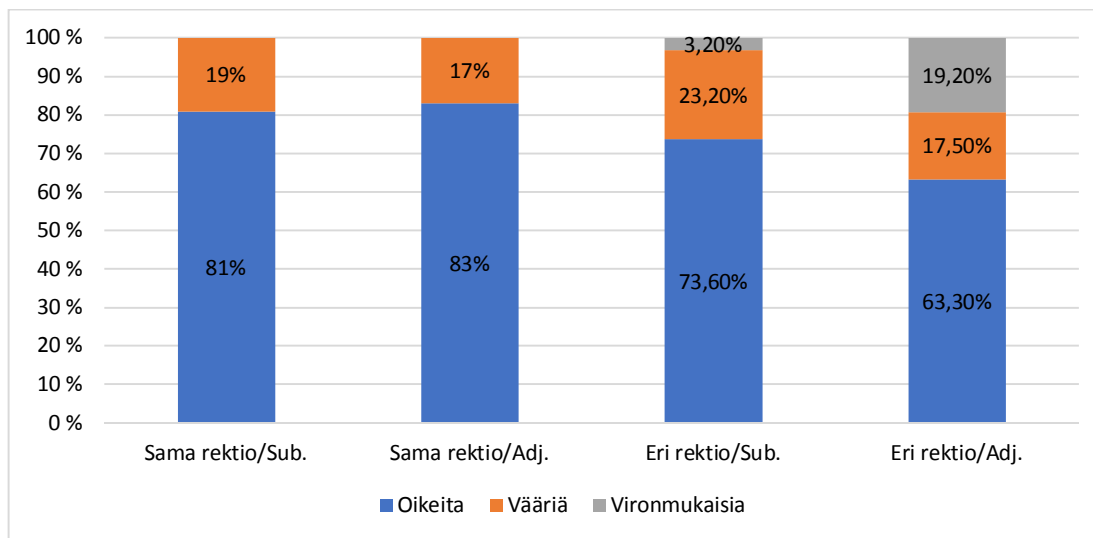

KUVIO 3. Rektiovalintojen jakautuminen sama ja eri rektion saavissa substantiiveissa ja adjektiiveissa EeB2-aineistossa.

Kuviosta 3 havainnollistuu, että EeB2-aineiston informantit ovat osanneet sama ja eri rektion saavat adjektiivit ja substantiivit kokonaisuudessaan hyvin: molemmissa yli 70% vastauksista on oikein. Oikeita vastauksia on adjektiiveissa (72,6%) hieman vähemmän kuin substantiiveissa (77,0%). Isoin ero substantiivien ja adjektiivien välillä on vironmukaisten määrässä. Substantiiveissa vironmukaisia vastauksia on vain 1,7%, mutta adjektiiveissa niitä on 10%. Nissilän verbirektioista informantit ovat osanneet rektioista 82,0% ja vironmukaisia on 5,9% (Nissilä 2011: 218). Oman tutkimukseni substantiivit ovat oikeiden vastausten puolesta lähempänä verbirektioista saatuja tuloksia kuin

adjektiivirektiot. Vironmukaisten vastausten suhteen sekä adjektiivit että substantiivit eroavat verbirektiotuloksista. Substantiiveissa vaikuttaa olevan jopa verbejä vähemmän viron kielestä aiheutuvaa negatiivista siirtovaikutusta, kun taas adjektiiveissa sitä on enemmän kuin verbeissä.

Substantiivien ja adjektiivien osaaminen on kuitenkin hyvin samankaltainen, kun kyse on samarektioisista sanoista. Erot näkyvät enemmänkin silloin, kun kyse on eri rektion virossa saavasta sanasta. Kuvio 4 havainnollistaa saman ja eri rektion saavien substantiivien ja adjektiivien välisiä eroja:

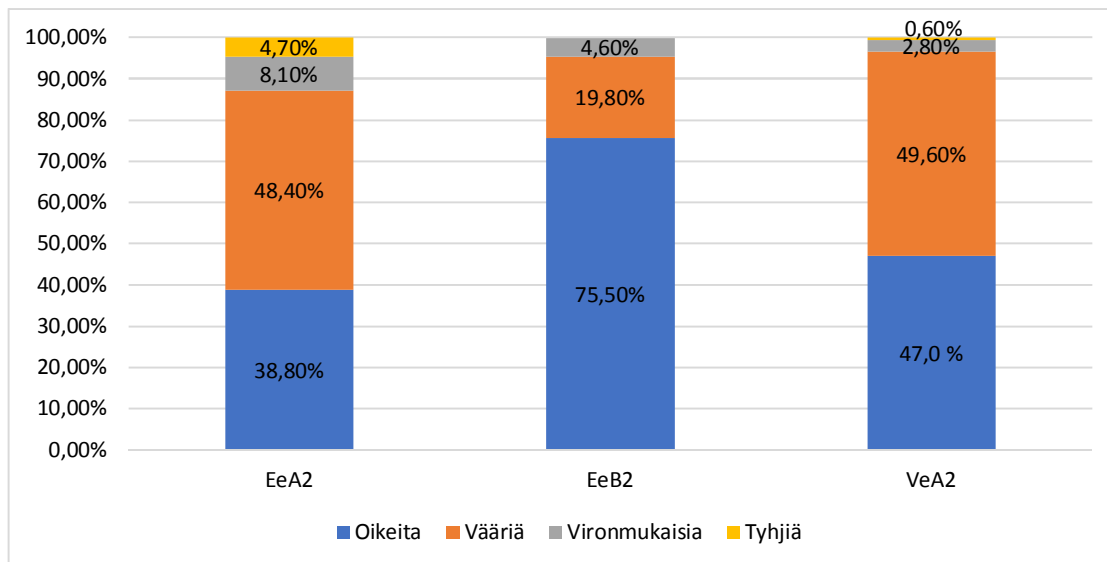

KUVIO 4. Vastausten jakautuminen oikeisiin, väärin ja vironmukaisiin sama- ja erirektioisissa substantiivi- ja adjektiivirektioissa.

Kuviosta 4 nähdään, että samarektioisten kohdalla adjektiivit ja substantiivit eivät eroa paljoakaan toisistaan – oikeita vastauksia on molemmissa yli 80%. Erot tulevat esiin vasta erirektioisten kohdalla: adjektiiveissa on vastauksissa hajontaa paljon enemmän kuin substantiiveissa ja substantiiveissa on myös lähes 10% enemmän oikeita vastauksia.

6 Kielitaitotason vaikutus

Keräsin aineistoa myös A2-tasoisilta vironkielisiltä suomenoppijoilta (23 informanttia) ja tarkastelenkin tässä luvussa, miten kielitaitotaso vaikuttaa substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallintaan. Tarkastelen myös tässä luvussa substantiiveja ja adjektiiveja yhdessä. EeA2-aineiston tuloksia tarkastellessa on hyvä muistaa, että testi on ollut heille erityisen haastava ja tuloksiin on voinut vaikuttaa myös se, että informantti ei ole ymmärtänyt lausekontekstia tai rektion saavaa sanaa. Sanaston kannalta testi on ollut EeB2-informanteille helpompi kuin A2-tasoisille. Kuviossa 5 näkyy, että EeA2- ja EeB2-aineistojen välillä on selkeä ero:

KUVIO 5. Oikeiden, väärin, vironmukaisten ja tyhjien jakautuminen sama- ja erirektoisissa substantiiveissa ja adjektiiveissa EeA2-, EeB2- ja VeA2 -aineistoissa.

Kuviosta 5 nähdään, että EeA2-aineistossa on oikeita vastauksia 38,8%, vääriä 48,4%, vironmukaisia 8,1% ja tyhjiä 4,7%. EeB2-aineistossa on oikeita 75,5%, vääriä 19,8% ja vironmukaisia 4,6%. EeB2-informantit ovat osanneet rektiöt 36,7% paremmin ja heillä on 4,1% vähemmän vironmukaisia vastauksia kuin EeA2-informanteilla. Lisäksi EeB2-aineistossa ei ole yhtään tyhjiä, mutta EeA2-aineistossa niitä on. Näin ollen kielitaitotason noustessa substantiivi- ja adjektiivirektoita osataan

paremmin. Myös Nissilä havaitsi tutkimuksessaan, että eniten vironmukaisia, vääriä ja tyhjiä vastauksia tuli alkuvaiheen opiskelijoilla (Nissilä 2011: 217–218, 109).

Hypoteesini opiskeluajan vaikutuksesta on, että edistyneillä ($\geq B2$) suomenoppijoilla esiintyy enemmän positiivista ja vähemmän negatiivista siirtovaikutusta kuin alkeistason (A2) oppijoilla. Luvussa 6.1 olen käsitellyt hypoteesini toteutumista EeB2-aineistossa, jossa positiivinen siirtovaikutus tulee esiin siinä, että vironkieliset osaavat rektiosijasta riippumatta substantiivi- ja adjektiivirektiot venäjänkielisiä paremmin (ero $>20\%$). EeA2-aineistossa positiivisella siirtovaikutuksella ei ole niin suurta roolia eivätkä vironkieliset ohita rektioiden osaamisessa venäjänkielisiä. Kuviosta 5 nähdään, että EeA2-aineistossa on yhteensä oikeita vastauksia 38,8%, kun taas VeA2-aineistossa 47,0%. Venäjänkieliset osaavat siis rektiot 8,2% vironkielisiä paremmin. Venäjänkielisten paremmuus A2-tasolla on yllättävää, sillä verbirektioiden kohdalla myös vasta kaksi kuukautta suomen kieltä oppineet vironkieliset hallitsevat verbirektiot venäjänkielisiä paremmin – vaikkakin ero venäjänkielisten ja vironkielisten välillä on suhteellisen pieni. (Nissilä 2011: 228, 109.) Taulukossa 4 on EeA2- ja VeA2 -informanttien tulokset jaoteltuna saman ja erirektiosijan saaviin tapauksiin:

Taulukko 4. Oikeat, väärät, vironmukaiset ja tyhjat substantiivi- ja adjektiivirektiovalinnat EeA2- ja VeA2-aineistoissa.

		Oikeita	Vääriä	Vironmukaisia	Tyhjiä	Yhteensä
Sama rektio	EeA2	403 / 56,5%	287 / 40,3%	–	23 / 3,2%	713 / 100%
	VeA2	301 / 54,0%	254 / 45,5%	–	3 / 0,5%	558 / 100%
Eri rektio	EeA2	177 / 22,6%	436 / 55,8%	122 / 15,6%	47 / 6,0%	782 / 100%
	VeA2	249 / 40,7%	326 / 53,3%	33 / 5,4%	4 / 0,6%	612 / 100%

Positiivinen siirtovaikutus ei EeA2-aineistossa ole rektiosijasta riippumaton (vrt. luku 5.3), kuten EeB2-aineistossa, mikä näkyy siinä, että erirektioisissa tapauksissa EeA2-informantit ovat antaneet oikeita vastauksia vain 22,6% kun taas VeA2-informantit 40,7%. Informantit eivät siis näytä hyötynneen siitä, että rektiot ovat syntaktisena systeeminä äidinkielestä tuttuja, vaan enemmänkin viron kieli hankaloittaa oikean vastauksen tuottamista. Myöskään samarektioisissa tapauksissa viron kielestä ei vaikuta olevan suurta hyötyä, sillä vironkieliset osaavat näissä tapauksissa rektiot vain 2,5% venäjänkielisiä paremmin.

Vaikuttaakin siltä, että EeA2-aineistossa positiivisen siirtovaikutuksen sijaan hallitsevassa roolissa on negatiivinen siirtovaikutus.

Negatiivinen siirtovaikutus näkyy erityisesti erirektioisissa tapauksissa, jossa EeA2-aineistossa vironmukaisia vastauksia on 15,6% ja VeA2-aineistolla taas 5,4%. Viron kieli on siis selvästi johtanut opiskelijoita harhaan. Mielenkiintoista on, että suhteessa vääriin vastauksiin vironmukaisia vastauksia on vähän: vääriä on 55,8% eli 40,2% enemmän kuin vironmukaisia. Tyhjiä vastauksia on lisäksi 6,0%. Vääriä on VeA2-aineistossa lähes saman verran (53,3%) kuin EeA2-aineistossa, mutta tyhjiä venäjänkielillä on vain 0,6%. Väärien vastausten määrä ja tyhjien osuus vastauksista viittaavat siihen, että negatiivinen siirtovaikutus tulee EeA2-aineistossa ilmi myös yleisenä vaikeutena tuottaa rektiosijaa silloin, kun viron ja suomen rektiosijat ovat erilaiset.

Rektiosijan tuottamisen vaikeus tulee parhaiten esiin oikeiden vastausten määrässä. EeA2-informantit ovat antaneet samarektioisten sanojen kohdalla oikeita vastauksia 56,5% ja erirektioisissa 22,6%. EeA2-informantit ovat siis osanneet yli puolet paremmin samarektioiset kuin erirektioiset sanat. Myös VeA2-informanteilla on ero samarektioisten ja erirektioisten sanojen rektioiden osaamisen välillä, mutta se ei ole läheskään niin suuri: samarektioisissa tapauksissa VeA2-informanteilla on oikeita vastauksia 54,0% ja erirektioisissa 40,7%.

Myös EeB2-aineistossa ilmenee negatiivista siirtovaikutusta, mutta lähinnä vain vironmukaisina vastauksina, joita on noin puolet enemmän kuin VeB2-aineistossa. Sen sijaan oikean vastauksen tuottaminen erirektioiseen sanaan ei kuitenkaan osoittautunut erityisen vaikeaksi. (ks. luku 6.3.) Vaikka myös EeB2-aineistossa on vironmukaisia vastauksia, niin niitä on EeA2-aineistoa vähemmän: EeA2-aineistossa 8,1%, mutta EeB2-aineistossa 4,6%.

Hypoteesini on siis toteutunut: edistyneillä (EeB2) suomenoppijoilla on enemmän positiivista siirtovaikutusta ja vähemmän negatiivista siirtovaikutusta kuin alkeistason (EeA2) oppijoilla. Näin ollen lähdekielen positiivinen siirtovaikutus lisääntyy ja negatiivinen vähenee kohdekielen osaamisen tason kasvaessa. Vastaavia tuloksia ovat saaneet myös Kaivapalu (2005) nominitaivutuksessa ja Nissilä (2011: 277) verbirektioissa. Kaivapalu (2005: 273) tuo lisäksi esille, että kyse ei niinkään ole lähdekielen (viron)

vaikutuksen lisääntymisestä tai vähenemisestä, vaan enemmänkin siitä, ovatko kohdekielen järjestelmät oppijan kielitajussa jo erillään vai vielä päällekkäisiä.

Tulosten valossa näyttää siltä, että EeA2-informantit ovat vältäneet hyödyntämästä viron kieltä vastauksissaan: samarektioisissakin tapauksissa he osaavat rektiot vain hieman venäjänkielistä verrokkiaineistoa paremmin ja he ovat lisäksi antaneet samarektioisissa 3,2% tyhjiä vastauksia, kun vastaava luku venäjänkielisillä on 0,5%. Viron kielen hyödyntämisen välttäminen näkyy myös EeA2₁-informantin vastauspaperissa, johon informantti on antanut vastaukseksi partitiivin, mutta sivuhuomautuksessa mainitsee, ettei oikea vastaus ole illatiivi, vaikka juuri se olisi oikein. Esimerkin 100 vastausta ei voi laskea illatiiviksi, sillä informantti (ja myös muut vironkieliset) ovat testissä osoittaneet hallitsevansa illatiivin muodostamisen ja merkinneet illatiiveihin myös sijan *-n*-kirjaimen.

(100) Jaakko on ihastunut *Liisaa*. (pro. Liisaan) EeA2₁
Ma tean et see pole illatiiv, aga ma õiget ei tea (' Tiedän ettei se ole illatiivi, mutta en tiedä oikeaa vastausta.')

Jonkin verran viron kieltä on kuitenkin yritetty hyödyntää, sillä vironmukaisia vastauksia on venäjänkielistä aineistoa enemmän, mutta samalla vironkielisillä on enemmän myös vääriä ja tyhjiä vastauksia. Tartossa testin jälkeen EeA2-informantit toivat esiin, että suomen kielessä ei ole postpositiorektiota, joten heidän pitää silloin ”keksiä jotakin muuta” vastaukseksi. Toteamusta vahvistaa se, että EeA2-aineistossa ei ollut postpositiollisia vastauksia lähes ollenkaan. Todennäköisesti vironmukaisten määrä olisi siis isompi, jos testissäni olisi ollut vähemmän tapauksia, joissa viron kielessä on postpositiorektio. Opiskelijoiden tietous postpositioista ja sen mukaan testissä toimiminen kertoo siitä, että jo alkeistasolla opiskelijat havaitsevat erilaisuuksia viron ja suomen kielen rektioiden välillä, mutta heidän kielitaitonsa ei vielä ole niin iso, että he osaisivat antaa tapauksiin johdonmukaisesti oikeaa vastausta.

7 Lopuksi

Tutkimukseni tavoitteena on ollut selvittää, miten lähdekieli ja kielitaitotaso vaikuttavat vironkielisten suomenoppijoiden tuottamaan suomen kieleen. Tutkimuksessani olen keskittynyt substantiivi- ja adjektiivirektioihin ja kartoittanut, miten viron kieli vaikuttaa tutkimukseni informanttien tekemiin rektiovalintoihin.

Tutkimuskysymyksenäni on ollut, miten vironkieliset suomenoppijat hallitsevat suomen kielen substantiivi- ja adjektiivirektiot, ja aiheutuuko lähdekielestä (virosta) positiivista ja negatiivista siirtovaikutusta, ja miten se ilmenee. Tutkimuksessani selvisi, että kaiken kaikkiaan vironkieliset edistyneet suomenoppijat hallitsevat substantiivi- ja adjektiivirektiot hyvin. Viron kielestä on selkeästi tutkimukseni >B2-tasoisille vironkielisille suomenoppijoille hyötyä, ja viron kielestä aiheutuukin runsaasti positiivista siirtovaikutusta. Positiivista siirtovaikutusta esiintyy sekä silloin kun suomen ja viron kielessä on samanlainen rektiosija kuin myöskin silloin kuin rektiosijat ovat erilaiset. Tämä kertoo siitä, että sen lisäksi, että oppijat voivat hyödyntää suoraan viron kielen rektiomalleja, he hyötyvät myös systeemien samanlaisuudesta, jolloin myös erilaisten rektiosijojen oppiminen on helpompaa kuin esimerkiksi tutkimukseni verrokkiaineiston venäjänkielisille. (ks. luku 5.3.)

Näiden kahden tutkimuskysymyksen lisäksi halusin selvittää, miten suomen kielen taitotaso vaikuttaa substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallintaan. Tutkimukseni >B2-tasoiset vironkieliset informantit osaavat sekä substantiivi- että adjektiivirektiot A2-tasoisia paremmin. Yleisen kielitaidon karttuessa suomenoppijat oppivat myös rektioita. Eroa A2- ja >B2-tasojen suomenoppijoiden välillä on erityisesti siinä, miten viron kieli vaikuttaa heidän rektiovalintoihinsa. A2-tasolla viron kieli vaikeuttaa oikean rektion tuottamista, kun taas >B2-tasolla viron kieli helpottaa sitä. Positiivista siirtovaikutusta onkin siis eniten ja negatiivista vähiten edistyneillä (>B2) suomenoppijoilla. (ks. luku 6.)

Tutkimuskysymyksenäni oli myös se, eroaako substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallinta toisistaan, ja jos kyllä, niin miten. Tutkimuksessani ilmeni, että substantiivi- ja adjektiivirektioiden hallinnassa on eroja. Substantiivirektiot osataan hieman adjektiivirektioita paremmin, ja adjektiiveissa on eniten vironmukaisia vastauksia. Viron kielestä on siis aiheutunut negatiivista siirtovaikutusta eniten

adjektiivirektioiden kohdalla. Siitä huolimatta positiivinen siirtovaikutus on selkeästi isommassa roolissa kuin negatiivinen – myös adjektiivirektioissa viron kielestä on ensisijaisesti hyötyä eikä haittaa. (ks. luku 5.3.)

Aineistostani nousi esiin, että vironkieliset informantit ylileistävät illatiivin käyttöä ja tarjoavat sitä suhteellisen usein vääränä vastauksena. Toin luvussa 5.1.2 esiin, että kyse on mahdollisesti siitä, että opiskelijoille on opetettu käyttämään illatiivia, jos he eivät tiedä oikeaa vastausta. Illatiivin suosiminen ei vaikuta kuitenkaan hyödyttäneen informantteja, vaan se on johtanut vääriin vastauksiin jopa tapauksissa, joissa suomessa ja virossa on samanlaiset rektiosijat.

Koen, että rektioiden opetuksessa olisi hyvä nostaa esiin, että rektioita on verbien lisäksi myös muilla sanaluokilla, kuten substantiiveilla ja adjektiiveilla, ja nämä myös ”suosivat” eri sijoja rektioinaan. Pelkän ulkoa opettelun lisäksi edistyneille opiskelijoille voitaisiin antaa erilaisia sääntöjä, sillä esimerkiksi aihetta ilmaistessa rektiosijana on kokemukseni mukaan elatiivi (esim. luento **jostakin**) ja tunneasetusta kuvaavat liittyvät allatiiviin (vihainen **jollekulle**). Kaivapalu on tuonut esiin, että opetuksessa on korostettu liiaksi viron ja suomen kielen eroja, jolloin opiskelijat eivät uskalla käyttää äidinkieltään hyväksi edes siellä, missä se johtaisi kohdekielen mukaiseen vastaukseen (Kaivapalu 2009: 392). Tutkimukseeni pohjautuen näen, että vironkielisiä edistyneitä suomenoppijoita voitaisiin rohkaista käyttämään aikaisempaa enemmän hyväkseen omaa äidinkieltään.

Ajattelen, ettei äidinkielen käyttämiseen rohkaiseminen johtaisi siihen, että opiskelijat poikkeuksetta antaisivat vironmukaisen vastauksen, sillä edistyneet opiskelijat ovat mitä ilmeisemmin oppineet tunnistamaan myös eri rektion saavia sanoja ja ymmärtävät antaa vastaukseksi jotakin muuta kuin vironmukaisen vastauksen. Ei ole kuitenkaan hyvä, jos opiskelija antaa aina tällaisessa tapauksessa illatiivin, sillä se saattaa estää informanttia oppimasta sanan oikeaa rektiosijaa. Jopa erirektioiden kohdalla viroon turvautuminen voi johtaa oikeaan vastaukseen, kuten esimerkiksi substantiiveissa, jotka saavat virossa postposition *eest tai pärast* ja suomen kielessä elatiivin (*vastuu jostakusta*, vir. *vastutus kellegi eest; riita jostakin*, vir. *riid millegi pärast*).

Itseasiassa erirektiosijan saavien substantiivien kohdalla rektiitestissäni viron kielen postpositiota vastaa suomen kielessä lähes aina (12 kertaa 14:sta) elatiivi, ja kun kyseessä on postpositio *poole*, niin suomessa

on illatiivi (*muutos parempaan*, vir. *paremuse poole*; *pyrkimys täydellisyyteen*, vir. *pürgimus täiuslikkuse poole*). Silloin taas, kun virossa on jokin sijamuoto, niin suomessa on illatiivi. Viron kielessä suomen illatiivia voi vastata hyvin monipuolisesti erilaisia sijamuotoja myös verbirektioissa (ks. Nissilä 2011: 139). Sijamuotojen vastaavuutta virossa ja suomessa pitäisi tutkia rektioissa erikseen, sillä se antaisi lisää mahdollisuuksia suomen kielen opettamiseen vironkielisille. Rektiitestini huomiot kuitenkin viittaavat siihen, että edistyneille voisi opettaa esimerkiksi yllä mainitsemiani vastaavuuksia ja sääntöjä ja rohkaista viron kielen käyttämiseen silloin, kun tietous rektiosijasta tai säännöt loppuvat.

Sijamuotojen vastaavuuksien lisäksi substantiivi- ja adjektiivirektioista olisi hedelmällistä kerätä jatkossa myös intro- ja retrospektioaineistoa. Tämä tarkoittaisi sitä, että informantit kertoisivat ääneen ajatuksiaan tutkimuksen aikana ja heitä myös haastateltaisiin tutkimuksen jälkeen. Tällä tavalla saataisiin tarkempaa tietoa myös siitä, miksi informantti on vastannut niin, kuten on vastannut, ja millaisen prosessin kautta hän on päätenyt vastaukseensa.

Viron kielen vaikutusta substantiivirektioihin olen tutkinut myös kandidaatintutkielmassani (2017), mutta laajempaa tutkimusta lähdekielen vaikutuksesta, substantiivi- tai adjektiivirektioiden näkökulmasta, ei tähän asti tiettävästi ole ollut. Pro gradu -tutkimukseni nostaa siis kaksi kielellisesti merkityksellistä rektioilmiötä tutkimuksen kohteeksi ja osoittaa, että lähdekielen vaikutus koskee myös substantiivi- ja adjektiivirektioita.

LÄHTEET

CEFR = Kieliä koskeva yhteinen eurooppalainen viitekehys. Euroopan unioni 2002–2018. [Verkkoversio. Viitattu 27.7.2018] Saatavissa: <https://europass.cedefop.europa.eu/fi/resources/european-language-levels-cefr>

Eesti keele grammatika II. Süntaks 1993. Trükki toimetanud Mati Erelt peatoimetajana, Tiiu Erelt, Henn Saari ja Ülle Viks. Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut, Tallinn.

Hovi, Miikal 2017: *Substantiivirektiot vironkielisten tuottamassa suomen kielessä*. Julkaisematon kandidaatintutkielma. Turun yliopiston kieli ja käännöstieteiden laitos, Turku.

Ingo, Rune 2000: *Suomen kieli vieraan silmin*. Vaasan yliopiston käännösteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut 26. Vaasan yliopisto, Vaasa.

Itkonen, Esa 1996: *Maailman kielten erilaisuus ja samuus*. Gaudeamus, Helsinki.

Janhonen, Anu-Mari 2016: *Transitiiviset ja intransitiiviset verbiparit ja niiden paikallissijaiset rektiötäydennykset edistyneiden suomenoppijoiden kirjoituksissa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos, Turku.

Jarvis, Scott 2000: Methodological rigor in the study of transfer: identifying L1 influence in the interlanguage lexicon. *Language learning* 50: 2, s. 245–309.

----- 2010: Comparison-based and detection-based approaches to transfer researches. *Eurosla yearbook* 10, s. 169–192. Toim. Leah Roberts, Martin Howard, Muiris Ó Laoire ja David Singleton. Benjamins, Amsterdam.

Jönsson-Korhola, Hannele – White, Leila 2006: *Tarkista tästä. Suomen sanojen rektioita suomea vieraana kielenä opiskeleville*. Viides painos. Finn Lectura, Helsinki.

Kaivapalu, Annekatrin 2005: *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. *Jyväskylä studies in humanities* 44. University of Jyväskylä, Jyväskylä.

----- 2009: Vironkielisen suomenoppijan äidinkieli: ongelma, haaste vai voimavara? *Virittäjä* 3/2009, s. 382–401.

----- 2013: Kielten järjestelmien vertailusta kieltenvälisen vaikutuksen tutkimukseen. Teoksessa: *Kielten vertailun metodiikka*. SKS, Helsinki.

Keskustelut opetusharjoittelussa 2018. Harjoittelu opetuspisteissä. Opetushallitus. Tarton yliopisto, Tartto.

KS = Kielitoimiston sanakirja 2018. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. [Verkkoversio. Viitattu 27.8.2018] Saatavissa: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. URN:NBN:fi:kotus-201433. Verkkajulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 6.6.2018.

Nissilä, Leena 2011: *Viron kielen vaikutus suomen kielen verbien ja niiden rektioiden oppimiseen*. Oulun yliopisto, Oulu.

Remes, Hannu 2015: *Viron kielioppi*. Finn Lectura, Helsinki

Ringbom, Håkan 2007: *Cross linguistic similarity in foreign language learning*. Second language acquisition 21. Multilingual matters. Clevedon, England.

Ringbom, Håkan – Jarvis, Scott 2009: The importance of cross-linguistic similarity in foreign language learning. Teoksessa: *Handbook of language teaching*, s. 106–118. Blackwell, Oxford.

Rätsep, Huno 1978: *Eesti keele lihtlausetete tüübid*. Valgus, Tallinn.

Sajavaara, Kari 2006: Kontrastiivinen analyysi, transfer ja toisen kielen oppiminen. *Lähivõrdlusi* 17, 9–25.

Siivelt, Keaty – Mustonen, Sanna 2013: Lähdekielen vaikutus ja kielitaitotasot: paikallissijojen kehitys oppijansuomessa. *Lähivõrdlusi* 23, s. 341–370.

Suhonen, Seppo 1996: Viron kieli. Teoksessa *Kielestä kiinni*. S. 65–81. Kolmas painos. Toim. Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino ja Anneli Lieko. SKS, Jyväskylä.

Vilkuna, Maria 2003: *Suomen lauseopin perusteet*. 2 painos. Edita, Helsinki.

VISK = *Iso suomen kielioppi*. Toim. Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Heinonen ja Irja Alho. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2004. [Verkkoversio. Viitattu 17.2.2017.] Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk>

LIITE 1. Rektiotestikaavake vironkielisille suomenopiskelijoille Tallinnan ja Tarton yliopistossa.

Taustandmed

Ülikool: Tartu ülikool Tallinna ülikool

Peaaine ülikoolis: _____

Kõrvalained ülikoolis: _____

Emakeel(ed): _____

Teised keeled, mida oskate või olete õppinud: _____

Kodakondsus: _____

Kui kaua olete õppinud soome keelt ülikoolis? _____ aastat

Kas olete ka mujal õppinud soome keelt?

Ei Jah. Kus? _____ Kui kaua? _____ aastat

Õpin praegu

bakalaureuseõpe magistriõpe doktoriõpe muu, mis?

Kas suhtlete soome keeles ka väljaspool õppetundi?

jah, iga päev jah, iga nädal harvem kui üks kord nädalas ei

Vanus _____

Sugu: mees naine muu

Elan alaliselt Eestis Soomes

Kas olete olnud Soomes praktikal või vahetusõpilasena?

Ei Jah, kui kaua? _____

Kas olete elanud Soomes miski muu põhjuse pärast?

Ei Jah, kui kaua? _____

Kui tihti te sõidate Soome?

Mitu korda aastas (4 korda või rohkem)

mõni korda aastas (2-3 korda) üks kord aastas

harvem kui üks kord aastas ma ei ole üldse käinud Soomes

See test on osa mu magistritööst ja selle tulemusi kasutatakse uurimuses ja võimalik, et ka õpetamisel. Tulemuste kasutamisel jääb vastaja isik anonüümseks. Palun andke luba testi tulemuste kasutamiseks, aitäh:

Minu testivastuseid võib kasutada uurimistöös ja õpetamisel.

jah

ei

Täiendage fraas.

Tahetud sõna on sulgudes.

Iga sulgudes olevat sõna peab käänama.

1. Onko sinulla jo lippu _____ (teatteri)?
2. Muutos _____ (verotus) aiheutti useita mielenosoituksia.
= maksustamine = meeleavaldusi
3. Uutiset _____ (onnettomuus) levisivät nopeasti.
4. Poliisi pyysi minulta lausunnon _____ (kolari)
= liiklusõnnetus
5. Jaakko on ihastunut _____ (Liisa).
= on armunud vms.
6. Hänellä ei ollut edellytyksiä _____ (virka).
=amet
7. Markus on _____ (Matti) kateellinen.
8. Hänellä ei ollut onnea _____ (rakkaus).
9. Afrikassa monella ei ole mahdollisuutta _____ (koulutus).
10. Kertoisitko vastauksen _____ (kysymys)?
11. Tämä mekko olisi sopiva sinun _____ (tytär).
12. He olivat yksimielisiä _____ (päätös)

13. Minulla on iloa _____ (ystävä).
14. Nimitys _____ (professori) on suuri kunnia!
= *au*
15. Lapsen reaktio _____ (joulu lahja) oli mieleenpainuva.
16. Äiti on vihainen _____ (tytär).
17. Nimitys presidentin _____ (virka) on juhlallinen tapahtuma.
= *amet*
18. Olen väsynyt _____ (ylityö).
19. Potilaalla ei ole toivoa _____ (paraneminen).
20. Opettaja piti luennon suomen _____ (historia).
21. Hänen voinnissaan tuli muutos _____ (parempi).
22. Slovakiassa pelatun loppuottelun voitto _____ (Ruotsi) toi Suomelle
= *löppvöistlus*
kultamitalin jääkiekossa.
23. Isä on ylpeä _____ (poika).
24. Haluaisin olla _____ vapaa!
(kaikki + velvollisuudet)
= *kohustused*
25. Suomalaisten opiskelijoiden asenne ruotsin kielen _____ (opiskelu) on vaihtelevaa.
= *suhtumine*
26. Vankikarkuri hävitti todisteet _____ (rikos).
= *pögenenud vang*
27. Ystäväni sai kutsun _____ (linnanjuhlat)!
28. Radiossa on meneillään väittely _____ (politiikka).
29. Työntekijä on oikeutettu _____ (palkka).
30. Mikä on sinun mielipiteesi _____ ?
(tämä + asia)
31. Ongelmat _____ (oppiminen) vaikeuttavat koulunkäyntiä.

32. Toivon, että unelmani _____ (lottovoitto) toteutuu.
33. Äidillä on suuri huoli _____ (poika).
34. Opettajalla voi olla suuri vaikutus opiskelijan _____ (motivaatio).
= *mõju*
35. Ystäväni on etevä _____ (kielet).
= *andekas*
36. Oletko valmis _____ (seikkailu)?
37. Kilpailu _____ (mestaruus) oli kovaa.
38. Uskoni _____ (omat + kyvyt) on vahva.
= *võimed*
39. Ensimmäinen vaikutelma _____ (naapurimaa) oli, että se on tosi kylmä maa. = *mulje*
40. Kiitos _____ (apu)!
41. Pelko _____ (sota) voi hallita ihmisen elämää.
42. Hän on epävarma elämän _____ (tarkoitus).
43. Ole huolellinen _____ (testi).
44. Hän sai vanhempiensa siunauksen _____ (avioliitto).
= *õnnistuse*
45. Hän sai rangaistuksen _____ (varkaus).
= *karistuse*
46. Tieto _____ (sodanjulistus) pelästytti meidät.
47. Olen varma _____ (tämä + asia).
48. Luonnonkatastrofit ovat uhka _____ (turvallisuus).
49. He haluavat todistuksen _____ (kielitaito).
50. Se voi olla oire _____ (sairaus).
= *sümptom*

51. Tupakointi on haitallista _____ (terveys).
= *kahjulikku*
52. Alkoholin ostaminen on sallittua yli 18 _____ (vuotias).
53. Heille syntyi riita _____ (raha).
54. Vanhemmillä on iso vastuu _____ (lapsi).
55. Saara on kyllästynyt _____ .
(suomalainen + perinneruoka).
= *on kōrini*
56. Tässä valokuvakansiossa on kuva minun _____ (isoisä).
57. Hän antoi lupauksen _____ (yhteistyö).
58. Joukkueen voitto _____ (jääkiekko) oli iloinen yllätys.
= *vōistkonna*
59. Osa _____ (työntekijät) meni lakkoon.
= *streik*
60. Mattia vastaan nostettiin syyte _____ (ryöstö).
= *tōsteti sūūdistus* = *rōöv*
61. Syy lapsen _____ (käyttäytyminen) voi joskus löytyä kotoa.
62. Se elokuva on _____ (lapset) kielletty!
63. Olen hyvin kiitollinen _____ (ystävä).
64. Onko mahdollista olla riippumaton _____ (sähkö)?
= *sōltumatu*
65. Sota-aikana oli puute _____ (elintarvikkeet).
= *toiduained*
66. Seuraukset _____ (lunттаaminen) ylioppilaskokeessa ovat
= *tagajärjed* = *spikedamine*
vakavat.
67. Olen hyvin kiinnostunut _____ (tämä + työ).
68. Markuksen innostus _____ (opiskelu) on ihailtavaa.
69. Markus on ollut aina uskollinen _____ (vaimo).

70. Hän on allerginen _____ (kala).
71. Yhteys _____ (ystävä) katkesi pitkän välimatkan takia.
72. Sain kuitin _____ (ostos).
= *kviitung*
73. Pienelle lapselle ero _____ (vanhemmat) voi olla raskasta.
74. Oppilas sai muistutuksen _____ (myöhästyminen).
= *märkus*
75. Matias on iloinen työnsä _____ (tulos).
76. Savu on merkki _____ (tuli).
77. _____ (näytelmä) oli vain lyhyt maininta paikallislehdessä.
78. Nälkäinen jääkarhu on vaarallinen _____ (ihminen).
79. _____ (työkokemus) on suurta hyötyä työnhaussa.
= *kasu*
80. Sara on tyytymätön tentin _____ (arvosana).
= *rahulolematu* = *hinne*
81. Sanomalehdessä on näyte hänen _____ (kirja).
82. Joillakin ihmisillä on pyrkimys _____ (täydellisyys).
83. Hän on yliherkkä _____ (siitepöly).
= *allergiline* = *öietolm*
84. Kertomus _____ (leijona) teki lapsen iloiseksi.
= *jutustus*
85. Kirjoitan kirjeen _____ (ystävä).
86. Tuomari oli vakuuttunut syytetyn _____ (syyllisyys)
= *oli veendunud*
87. Vastapuolilla on erilaiset näkemykset tapahtumien _____ (kulku).
= *käik*

88. Hänellä on vaatimuksia _____ (korvaukset).
= *nõudmisi*

89. Se on muisto _____ (menneisyys).

LIITE 2. Rektiötestin taustatiedot ja ohjeistus venäjänkielisille suomenoppijoille Petroskoin ja Arkangelin yliopistossa.

Missä yliopistossa opiskelet? _____

Pääaine yliopistossa _____

Sivuaine(et) yliopistossa _____

Äidinkieli (kaksikielisillä äidinkielet): _____

Muut kielet, joita osaat tai olet oppinut:

Kansalaisuus _____

Kuinka monta vuotta olet opiskellut yliopistossa suomen kieltä? _____ vuotta

Teen tällä hetkellä

kandidaatin tutkintoa maisterin tutkintoa tohtorin tutkintoa muu, mikä?

Keskusteletko suomeksi opiskelun ulkopuolella?

kyllä, joka päivä kyllä, viikoittain harvemmin kuin kerran viikossa ei

Ikä _____

Sukupuoli: mies nainen

Asun vakituisesti Venäjällä muu, missä?

Oletko ollut Suomessa harjoittelussa tai vaihto-opiskelijana?

Ei kyllä, kuinka kauan? _____

Oletko asunut Suomessa muusta syystä?

Ei kyllä, kuinka kauan? _____

Kuinka usein vieraillet Suomessa?

useita kertoja vuodessa (4 kertaa tai useammin)

muutaman kerran vuodessa (2-3 kertaa) kerran vuodessa

harvemmin kuin kerran vuodessa en ole käynyt Suomessa kertaakaan

Tämä testi on osa Pro graduani ja sen tuloksia tullaan käyttämään tutkimuksessa ja mahdollisesti opetuksessa. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja vastaajat ovat anonyymeja. Annathan luvan testin tulosten tutkimuskäyttöön, kiitos:

Vastauksiani saa käyttää tutkimuksessa ja opetuksessa.

kyllä

ei

Täydennä lause.

Haettu sana on annettu valmiiksi sulkeissa.

Jokaista sulkeissa olevaa sanaa on taivutettava.

LIITE 3. Kaikkien informanttiryhmien vastausten jakautuminen oikeisiin, väärin, vironmukaisiin ja tyhjiin koko aineistossa.

			Oikeita	Väriä	Vironmukaisia	Tyhjiä	Yhteensä
		EeA2	250 / 54,3%	192 / 41,7%	–	18 / 4,0%	460 / 100%
Substantiivit		VeA2	182 / 50,6%	175 / 48,6%	–	3 / 0,8%	360 / 100%
	Sama rektio	EeB2	162 / 81,0%	38 / 19,0%	–	0 / 0%	200 / 100%
		VeB2	134 / 55,8%	100 / 41,7%	–	6 / 2,5%	240 / 100%
	Eri rektio	EeA2	115 / 22,7%	306 / 60,5%	42 / 8,3%	43 / 8,5%	506 / 100%
		VeA2	177 / 44,7%	209 / 52,8%	8 / 2,0%	2 / 0,5%	396 / 100%
		EeB2	162 / 73,6%	51 / 23,2%	7 / 3,2%	0 / 0%	220 / 100%
		VeB2	136 / 51,5%	119 / 45,1%	1 / 0,4%	8 / 3,0%	264 / 100%
	Yhteensä	EeA2	365 / 37,8%	498 / 51,6%	42 / 4,3%	61 / 6,3%	966 / 100%
		VeA2	359 / 47,5%	384 / 50,8%	8 / 1,0%	5 / 0,7%	756 / 100%
		EeB2	324 / 77,1%	89 / 21,2%	7 / 1,7%	0 / 0%	420 / 100%
		VeB2	270 / 53,6%	219 / 43,4%	1 / 0,2%	14 / 2,8%	504 / 100%
Adjektiivit							
	Sama rektio	EeA2	153 / 60,5%	95 / 37,5%	–	5 / 2,0%	253 / 100%
		VeA2	119 / 60,1%	79 / 39,9%	–	0 / 0%	198 / 100%
		EeB2	91 / 83,0%	19 / 17,0%	–	0 / 0%	110 / 100%
		VeB2	89 / 67,4%	42 / 31,8%	–	1 / 0,8%	132 / 100%
	Eri rektio	EeA2	62 / 22,5%	130 / 47,1%	80 / 29,0%	4 / 1,4%	276 / 100%
		VeA2	72 / 33,3%	117 / 54,2%	25 / 11,6%	2 / 0,9%	216 / 100%
		EeB2	76 / 63,3%	21 / 17,5%	23 / 19,2%	0 / 0%	120 / 100%
		VeB2	67 / 46,5%	58 / 40,3%	14 / 9,7%	5 / 3,5%	144 / 100%
	Yhteensä	EeA2	215 / 40,7%	225 / 42,5%	80 / 15,1%	9 / 1,7%	529 / 100%

		VeA2	191 / 46,1%	196 / 47,4%	25 / 6,0%	2 / 0,5%	414 / 100%
		EeB2	167 / 72,6%	40 / 17,4%	23 / 10%	0 / 0%	230 / 100%
		VeB2	156 / 56,5%	100 / 36,2%	14 / 5,1%	6 / 2,2%	276 / 100%
Yhteensä (Sub. + Adj.)							
	Sama rektio	EeA2	403 / 56,5%	287 / 40,3%	–	23 / 3,2%	713 / 100%
		VeA2	301 / 54,0%	254 / 45,5%	–	3 / 0,5%	558 / 100%
		EeB2	253 / 81,6%	57 / 18,4%	–	0 / 0%	310 / 100%
		VeB2	223 / 59,9%	142 / 38,2%	–	7 / 1,9%	372 / 100%
		SmB2	227 / 91,5%	20 / 8,1%	–	0 / 0%	248* / 100%*
	Eri rektio	EeA2	177 / 22,6%	436 / 55,8%	122 / 15,6%	47 / 6,0%	782 / 100%
		VeA2	249 / 40,7%	326 / 53,3%	33 / 5,4%	4 / 0,6%	612 / 100%
		EeB2	238 / 70%	72 / 21,2%	30 / 8,8%	0 / 0%	340 / 100%
		VeB2	203 / 49,7%	177 / 43,4%	15 / 3,7%	13 / 3,2%	408 / 100%
	Yhteensä	EeA2	580 / 38,8%	723 / 48,4%	122 / 8,1%	70 / 4,7%	1495 / 100%
		VeA2	550 / 47,0%	580 / 49,6%	33 / 2,8%	7 / 0,6%	1170 / 100%
		EeB2	491 / 75,5%	129 / 19,9%	30 / 4,6%	0 / 0%	650 / 100%
		VeB2	426 / 54,6%	319 / 40,9%	15 / 1,9%	20 / 2,6%	780 / 100%